

”יִמְצָאָה מְקַשְׁטֹת בְּטִלִית
וְטוֹטְפֹת כְּמוֹ
כְּלָה מְקַשְׁטֹת”

עניני טלית תפילין ותפלה

תוכן ענינים

- 1 ..... האור של יום ראשון של שבעת ימי בראשית
- 4 ..... בריאת אור של שבעת ימי בראשית לא מובן לנו כראו
- 6 ..... טלית: אור המקיף ע"פ נגלה
- 9 ..... טלית: יסוד לבישותו
- 12 ..... הטלית הוא הכנת האדם להתפילין
- 14 ..... תפילין: האדם נעשה חלק מתשמישי קדושה
- 19 ..... וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינַיִךְ
- 21 ..... הקב"ה מניח תפילין
- 23 ..... "שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לִבְךָ כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּי עֲזָה כַמּוֹת אֱהָבָה"
- 27 ..... תפילין: הקישוט של קידושין
- 31 ..... כתרים של קבלת התורה
- 33 ..... קריאת שמע: חטיבה אחת בעולם
- 35 ..... שמונה עשרה: חדר היחוד

האור של יום ראשון של שבעת ימי בראשית

כתוב (בראשית פ"א) "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבְהוּי וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אור וַיְהי אור, וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם אֶחָד."

וכתב רש"י "בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשוני... ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תוהו ובהו וחושך (וגו') ויאמר אלקים יהי אור" היינו שבריאה הראשונה המוזכרת בתורה והוא הבריאה היחוד שנברא ביום הראשון (חוץ מכח ההיולית לדעת הרמב"ן) ומה היה בריאה זאת, זאת היתה בריאה של האור!!! יום הראשון של שבעת ימי בראשית נתחיד רק לבריאת האור בלבד והענין צ"ב מהו הענין של האור הזה שהיום הראשון של שבעת ימי בראשית!!! יתיחד לו לבד והוא פלא והפליא.

אך מצינו עוד בדברי רש"י מה ששופך אור ע"ז שרש"י כתב על הפסוק "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל" בזה"ל "אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב) "ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא". ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה".

וכן כתב רש"י עוד (שם) על הפסוק "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי מֵאֵרֶת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהָיוּ לְאֵתֶת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וּשְׁנָיִם, וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וַיְהי כֵן... וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי".

וז"ל רש"י "להבדיל בין היום ובין הלילה - משנגזר האור הראשון אבל בז' (נ"א בג') ימי בראשית שמשו האור והחשך הראשונים יחד בין ביום ובין בלילה".

---

1 והרמב"ן כתב "ועתה שמע פירוש המקרא על פשוטו נכון וברור - הקב"ה ברא כל הנבראים מאפיסה מוחלטת ואין אצלנו בלשון הקדש בהוצאת היש מאין אלא לשון "ברא" ואין כל הנעשה תחת השמש או למעלה, הווה מן האין התחלה ראשונה אבל הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד, אין בו ממש, אבל הוא כח ממציא, מוכן לקבל הצורה, ולצאת מן הכח אל הפועל, והוא החומר הראשון, נקרא ליונים "היול" ואחר ההיולית לא ברא דבר, אבל יצר ועשה, כי ממנו המציא הכל והלביש הצורות ותקן אותן. ודע, כי השמים וכל אשר בהם חומר אחד, והארץ וכל אשר בה חומר אחד - והקב"ה ברא אלו שניהם מאין, ושניהם לבדם נבראים, והכל נעשים מהם.

והחומר הזה, שקראו היולי, נקרא בלשון הקדש "תוהו", והמלה נגזרה מלשונם (קדושין מ:): בתוהו על הראשונות, מפני שאם בא אדם לגזור בו שם, תוהו ונמלך לקוראו בשם אחר, כי לא לבש צורה שיתפש בה השם כלל והצורה הנלבשת לחומר הזה נקראת בלשון הקדש "בהו", והמלה מורכבת, כלומר בו הוא, כמלת לא תוכל "עשהו" (שמות יח יח) שמחוסר הו"ו והאל"ף, עשו הוא.

וזוהו שאמר הכתוב (ישעיה ל"ד יא) "ונטה עליה קו תהו ואבני בהו" כי הוא הקו אשר בו יתחם האומן מחשבת בנינו ומה שיקוה לעשות, נגזר מן "קוה אל ה'" (תהלים כ"ז יד), והאבנים הם צורות בבנין וכן כתוב "מאפס ותהו נחשבו לו" (ישעיה מ"ז יז), כי התוהו אחר האפס, ואינו דבר וכך אמרו בספר יצירה (ב' ו') יצר מתהו ממש ועשה אינו ישנו, ועוד אמרו במדרש רבי נחוניא בן הקנה (ספר בהירי אות ב)...

אם כן יהיה פשט הכתובים על נכון - משמעותו, בתחלה ברא אלקים את השמים, כי הוציא חומר שלהם מאין, ואת הארץ, שהוציא החומר שלה מאין ו"הארץ" תכלול ארבע היסודות כלם כמו "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" (להלן ב' א) שתכלול כל הכדור התחתון וכן "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות" (תהלים קמח ז), וזולתם רבים.

והנה בבריאה הזאת, שהיא כנקודה קטנה דקה ואין בה ממש, נבראו כל הנבראים בשמים ובארץ - ומלת "את" כמו עצם הדבר ודרשו בה שהיא לעולם לרבות, כי היא נגזרה מן אתא בקר וגם לילה (ישעיה כא יב) וכן אמרו רבותינו (ב"ר א' יד) את השמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ואת הארץ, לרבות האילנות ושאים וגן עדן ואלו כלל כל הנבראים בעל הגוף:

ואחר שאמר כי בתחלה במאמר אחד ברא אלקים השמים והארץ וכל צבאם, חזר ופירש, כי הארץ אחר הבריאה הזו היתה "תהו", כלומר חומר אין בו ממש, והיתה "בהו", כי הלביש אותה צורה. ופירש שבצורה הזו צורת ד' יסודות, שהם האש והמים והעפר והאוויר, ומלת "הארץ" תכלול ארבעת אלה והאש נקראת "חשך" מפני שהאש היסודית חשוכה, ואלו היתה אדומה היתה מאדימה לנו הלילה והמים שנגבל בהם העפר יקרא "תהום", ולכן יקראו מי הים "תהומות" כדכתיב... והאוויר יקרא "רוח"...

והנה שיעור הכתובים, בתחלה ברא אלקים מאין את השמים, וברא מאין את הארץ, והארץ בהבראה היתה תהו והיתה בהו, ובהם חשך ומים ועפר ורוח נושבת על המים והנה הכל נברא ונעשה וסמך ה"רוח" ל"אלקים", בעבור שהיא דקה מכלם, ולמעלה מהם, רק שהיא מרחפת על פני המים במאמרו של הקב"ה...".

הרי לנו שאותו אור שנברא ביום הראשון של מעשה בראשית לא היה סתם אור כאור החמה רק היה אור של לעת"ל ולא היה העולם ראו לה כלל בתחילת הבריאה ואפי' אדה"ר לא השתמש בה כי נגנז קודם שנברא או מיד אחר שנברא, ועדיין אחר חמשת אלף ותשפ"ו שנה עדיין לא היה ראו העולם לאור הזה ועדיין לא השתמש בה העולם!!! והאור הזה בלבד הוא מה שנברא ביום הראשון!.

והענין עדיין צ"ב למה נברא זה דוקא בראשונה ורק הוא נברא לבדו באותו יום הראשון דבר היחיד שכל הבריאה לא נהנה ממנו עדיין והוא היה הנברא הראשון!.

אך באמת הענין מבואר כי ידוע מה שעמדו המפרשים למה לא דיבר התורה בענין שכר העולם העוה"ב מפורש, אך הגם שלא דיבר בה התורה בפרוטיות מה יהיה אז והאיך יהיה אבל באופן כללי מוזכר הענין בכמה מקומות והפעם הראשון הוא בתחילת התורה ובפתיחתו שבענין זה פתחה התורה, ובענין זה התחיל הקב"ה בריאת מעשה בראשית, והטעם פשוט כי היות שזהו תכלית ענין בריאת העולם, הקב"ה אשר סוף מעשה במחשבה תחילה כבר היכן תכלית הבריאה קודם שברא כל שאר הבריאה כי התכלית הנרצה ומחמתו בלבד נברא כל העולם!!!.

וכן הביא הרמב"ן ענין זה מהמדרש "להבדיל בין היום ובין הלילה":... והיכן היא נגנזה והיכן היא מתוקנת? לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר (ישעיה ל כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים"... ושם אמרו עוד (ב"ר ג ו) ויבדל, רבי יהודה ברבי סימון אמר הבדילו לו, ורבנן אמרין הבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ואם תוכל לדעת כוונתם באמרם בברכת הלבנה "עטרת תפארת לעמוסי בטן", תדע סוד האור הראשון והגניזה וההבדלה שאמר הבדילו לו, וסוד שני המלכים המשתמשים בכתר אחד, כאשר בסוף שיהיה אור הלבנה כאור החמה אחר שיהיה אור החמה שבעתים".

ולכאור' זהו כוונת דברי רבותינו (ע"ז ג): "אמר רב יהודה אמר שמואל מאי דכתיב ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו למה נמשלו בני אדם כדגי הים לומר לך... דבר אחר מה דגים שבים כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים כך בני אדם כיון שקדרה עליהם חמה מיד מתים איבעית אימא בעולם הזה ואיבעית אימא לעולם הבא... ואיבעית אימא לעולם הבא כדרבי שמעון בן לקיש דאמר רבי שמעון בן לקיש אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר רשעים נידונין בה וצדיקים מתרפאין בה רשעים נידונין בה דכתיב [כי] הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושה רשעה קש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צבקות אשר לא יעזוב להם שורש וענף לא שורש בעולם הזה ולא ענף לעולם הבא צדיקים מתרפאין בה דכתיב וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק".³

² כתב רש"י, משנגנז האור הראשון, אבל בששת ימי בראשית שמשו האור והחשך זה ביום וזה בלילה ואיני רואה שיהיה זה דעת רבותינו המזכירים "גניזה" על האור הראשון אבל לדעתם האור הראשון שמש שלשה ימים, וברביעי נאצל ממנו ונעשו בו אז ממנו שני המאורות האלה, כמו שאמרו (ב"ר יז ה) נובלת אורה של מעלה גלגל חמה, כי לפי שלא היה העולם הזה ראוי להשתמש באור ההוא בלי אמצעות גנוז לצדיקים לעולם הבא, ושמשו בנובלת הזו מיום רביעי ואילך כך אמרו בבראשית רבה (ג ו) תני אורה שנבראת בששת ימי בראשית, להאיר ביום אינה יכולה, מפני שהיא מכה גלגל חמה, בלילה אינה יכולה שלא נבראת להאיר אלא ביום, והיכן היא נגנזה והיכן היא מתוקנת לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר (ישעיה ל כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים" שבעה אתמהה לא שלשה הן כאינש דאמר "כן אנא מפקיד לשבעה יומי דמשתות" כלומר, לשון בני אדם הוא שיאמר "אני מפקיד ושומר זה הבשר לשבעת ימי המשתה שלי", לא שישפיק לו לשבעה כולם, אלא שיוציא אותו בתוכם וכך אמרו "שבעת הימים", כאור שהיה בימים ההם במקצתם ושם אמרו עוד (ב"ר ג ו) ויבדל...".

³ ובמס' נדרים (ח:) איתא "אמר רבי חנינא אמר רבי מיאשה משמיה דרבי יהודה בר אילעאי מאי דכתיב וזרחת לכם יראי שמי (שמש צדקה וגו') אלו בני אדם שהן יראין להוציא שם שמים לבטלה שמש צדקה ומרפא אמר אב"י שמע מינה חרגא דיומא מסי ופליגא דרבי שמעון בן לקיש דאמר אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה שנאמר וזרחת לכם יראי שמי שמש וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק והרשעים נידונין בה שנאמר הנה יום בא בוער כתנור וגו'".

דהנה הרמב"ן כתב עוד שם "וברביעי נאצל ממנו ונעשו בו אז ממנו שני המאורות האלה, כמו שאמרו (ב"ר יז ה) "נובלת אורה של מעלה גלגל חמה" כי לפי שלא היה העולם הזה ראוי להשתמש באור ההוא בלי אמצעות גנזו לצדיקים לעולם הבא, ושמשו בנובלת הזו מיום רביעי ואילך..." ומבואר שאור השמש מקורו באור הנ"ל של שבעת ימי בראשית, ומגמ' הנ"ל אנו למידים שהיות העולם לא היה ראוי להשתמש בה גנזו הקב"ה והיינו ששם אותו בנרתיק, ולעת"ל יזכו בזה הצדיקים והרשעים ידונו בה וזהו עצמו הגיהנם לרשעים וכנראה שזהו הגן עדן לצדיקים כי זה לעומת זה עשה אלקים.

בריאת אור של שבעת ימי בראשית לא מובן לנו כראו

כתוב (בראשית פ"א) "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ..."

וכתב הרמב"ן "בראשית ברא אלהים אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו, שאם יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם לכם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, ונתנה לאשר ישר בעיניו, וברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו וזו אגדה בלשון שכתבה רבינו שלמה בפירושו.

ויש לשאול בה, כי צורך גדול הוא להתחיל התורה בבראשית ברא אלהים, כי הוא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל והתשובה, מפני שמעשה בראשית סוד עמוק אינו מובן מן המקראות, ולא יודע על בוריו אלא מפי הקבלה עד משה רבינו מפי הגבורה, ויודעו חייבין להסתיר אותו, לכך אמר רבי יצחק שאין להתחיל התורה צורך בבראשית ברא, והספור במה שנברא ביום ראשון ומה נעשה ביום שני ושאר הימים, והאריכות ביצירת אדם וחיה, וחטאם וענשם, וספור גן עדן וגרוש אדם ממנו, כי כל זה לא יובן בינה שלימה מן הכתובים, וכל שכן ספור דור המבול והפלגה, שאין הצורך בהם גדול, ויספיק לאנשי התורה בלעדי הכתובים האלה, ויאמינו בכלל בנזכר להם בעשרת הדברות (שמות כ"א) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בו וינח ביום השביעי, ותשאר הידיעה ליחידים שבהם הלכה למשה מסיני עם התורה שבעל פה. ונתן רבי יצחק טעם לזה..."

הנה הבריאה הראשונה המוזכר בשבעת ימי בראשית הוא בריאת האור הגנוז בריאת עוה"ב, ואור זה אין בידינו להשיג כראו גם לפי פשוטו כדברי הרמב"ן הנ"ל, וכן מפורש בחז"ל

אמרו רבותינו במדרש (ב"ר פרשה ג פסקה ד) "ר' שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן א"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והביק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו אמרה ליה בלחישא א"ל מקרא מלא הוא (תהלים קד) "עוטה אור הכשלמה" ואת אמרת לי בלחישא אתמהא א"ל כשם ששמעתי בלחישא כך אמרתיה לך בלחישא א"ר ברכיה אלולי שדרשה רבי יצחק ברבים לא היה אפשר לאומרה מקמי כן מה היו אמרין רבי ברכיה בשם ר' יצחק אמר ממקום בית המקדש נבראת האורה הה"ד (יחזקאל מג) "והנה כבוד אלקי ישראל בא מדרך הקדים" ואין כבודו אלא בהמ"ק כמד"א (ירמיה יז) "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו וגו'" הרי לנו דבר פלא עד מאוד שלא חלק רבי שמעון שזהו מקרא מפורש רק אעפ"כ צריך להיות בלחישא, כי הגם שהוא מפורש צריכין לידע שגם הפשוטו של מקרא לא מובן כראו וגם הפשוטו של מקרא של מעשה בראשית שייך יותר לסוד מלפשוט כדברי הרמב"ן הנ"ל, והמדרש ממשך בעוד עניני לחישה.

וכן מה שאמרו רבותינו (ר"ה י"ז, ב') "ויעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ... דמבואר שאפ"ל לאחר שמקרא אמרה אנו מותרים לאמרו רק בהקדמה זאת "אלמלא מקרא כתוב" כי דבר זה שייך להפרשה של דברים הנגלים אשר הנסתר ניכר בה יותר מהנגלה, ולהלן יתבאר שדברי המדרש זה מקושר מאוד עם כל הסוגיא של בריאת האור של יום ראשון.

וכך הוא כל ענין של אור הגנוז שמדבר בו התורה שכתב רש"י שא"א לפרש הקרא בלא ענין זה של אור הגנוז לצדיקים לעת"ל כמו שכתב "אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב) ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא" וכאשר אנו עוסקים בסוגיא זאת צריכין אנו לידע שסוגיא זאת הוא רב הנסתר

מהנגלה, אבל אעפ"כ אי אפשר לנו להזניח לו עשות דגוש ע"ז, והתורה רוצה שנעסוק ונעמול בענינים הללו, אך רק בהקדמה אחת שנשים כנגד פנינינו שהדברים עמוקים מאוד, וש"א לעמוד על בוריא של סוגיא זאת רק על פי סוד.

אבל באמת הענין הוא עמוק יותר שבאמת סוגיא זאת צריכין אנו להבינו בצורה זאת שענין זה הוא חשוב כל כך שכל ענינו הוא ענין מופשט ולא צריכין להבינו ע"פ פשט כי זה מגשם כל ההשגה בה, רק צריכין להבין שענין זה הוא עניו מרום ביותר, וכן כל ענין עוה"ב אין ענינו שיהיה מובן לנו, אלא אדרבה הצורה שצריכין אנו להתבונן בו הוא שעולם הבא הוא ענין מופשט לגמרי מעוה"ז "עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכו ל", וזהו כל תקותנו שנזכה להתרומם בעוה"ב מעולם הגשמי החולף וכלה, כדי שנזכה לחיי עד וזהו כל תקות אנוש אשר רימה ועפר יסודו, ולכן אמרו רבותינו ששה אלף שני הוה עלמא, כי צריך להיות לנו הצורה הנכונה שעולם הזה חולף וכלה, וצריכין לעשות מצות ולעסוק בתורה כדי לעשות לנו כנפיים שענינה הוא חיות אחר כליון העולם, וזהו היסוד של בריאת האור שגנוז לצדיקים ללעת"ל שיודעים אנו על בריאתו אבל לא עומדים על אמיתתה.

טלית: אור המקיף ע"פ נגלה

והנה התורה כתבה כל זה בפשוטו של מקרא אין זה תורת הסוד, יתכן והאמת כן שיש בזה הרבה מכוסה מהנגלה אך אעפ"כ זהו חלק מתורת הנגלה אשר מחיוב כל אחד ואחד לידע אותו, כל אחד הלומד חומש ורש"י הגיע לכלל חובת ידוע וכל מה שמשתלשל בזה בחלק הנגלה של תורה, ואם נדחה אותו מחמת חלק הנסתר שבו אז אנו דוחין חלק מתורתנו הקדושה שניתן לנו ע"י הקב"ה ללמוד ממנו רח"ל.

כתוב (תהילים פק"ד) "בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה' ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד הוֹד וְהַדָּר לְבִשְׁתָּ, עֲטָה אֹר פְּשֻלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם פְּרִיעָה, הַמְקַרָּה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו הַשָּׁם עֲבִים רְכֹבֹו הַמְהַלֵּךְ עַל פְּנֵי רוּחַ... עֲשֵׂה יְרֵחַ לְמוֹעֲדִים שְׁמֵשׁ יָדַע מְבֹאוֹ, תִּשְׁתַּחֲוֶה וְיֵהִי לְיָלָה בּוֹ תִרְמַשׁ כָּל חַיְתוֹ יַעֲרֹ" גם כאן דוד המלך מחלק בין בריאת האור לבריאת שמש וירח, אך כאן הוסיף נקודה בהביטוי "עֲטָה אֹר פְּשֻלְמָה" ובפשוטו לכאן הכוונה שהקב"ה פירס האור על כל העולם, אך חז"ל גילו לנו בזה עוד נדבך בבריאת האור.

אמרו רבותינו במדרש (ב"ר פרשה ג פסקה ד) "ר' שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן א"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו אמרה ליה בלחשה א"ל מקרא מלא הוא (תהלים קד) "עוֹטָה אֹר הַכְּשֻלְמָה" ואת אמרת לי בלחשה אתמהא א"ל כשם ששמעתי בלחשה כך אמרתיה לך בלחשה א"ר ברכיה אלולי שדרשה רבי יצחק ברבים לא היה אפשר לאומרה מקמי כן מה היו אמרין רבי ברכיה בשם ר' יצחק אמר ממקום בית המקדש נבראת האורה הה"ד (יחזקאל מג) "והנה כבוד אלקי ישראל בא מדרך הקדים" ואין כבודו אלא בהמ"ק כמד"א (ירמיה יז) "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו וגו'".

ולמידים מזה שדרך יצירת האור היתה שהקב"ה כביבול התעטף בטלית ומזה נשתלשל האור לזה העולם, ואח"כ ראה הקב"ה שאין הרשעים כדי לאור הזה וגזז אותו ורק נשתלשל מזה מעט אור שממנו נעשה השמש כדברי הרמב"ן המוזכר לעיל.

אמרו רבותינו (ר"ה י"ז, ב) "ויעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ ואמר למשה כל זמן שישראל חוטאים לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם".⁴

ודברי הגמ' הובא להלכה, כתב המחבר (או"ח סי' ט) "א"א שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והמדקדקים נוהגים כן" וכתב ע"ז המ"א (ס"ק ו') "מצבע הטלית. וכתב ב"ח ולכן יש לעשות הטלית לבן, ובסי' כ"ד כתב משום דכתיב לבושיה כתלג חיור".

וכתב המחצית השקל לבאר דברי המ"א בזה"ל "ובסי' כ"ד כתב כו' נתן עוד טעם אחר מטעם והלכת בדרכיו להדמות אליו יתברך דאמר' ויעבור ה' על פניו אר"י אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית כש"ץ ואמר כשיעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל להם וכתוב לבושיה כתלג חיור א"כ טליתו כ"י לבן...". הרי לנו שהגמ' הנ"ל הוא סיבות החיוב שיהיה הטלית לבן.

והמהרש"א על הגמ' הנ"ל כתב בזה"ל "אלמלא מקרא כתוב א"א לאומרו כו'. ולא נאמר מקרא אלא כדי לשבר את האוזן שכן היה נראה למשה בנבואה כאלו הקב"ה מתעטף כש"ץ והיינו ויעבור וגו' כש"ץ המעביר טליתו על פניו וקורא כסדר הזה עשה הקב"ה להורות שכן יעשו כל זמן כו' ובספר ישן מחכמת המקובלים מצאתי וז"ל

4 ובר"ח שם "צוה למלאך להתעטף כש"ץ היורד לפני התיבה והראהו למשה וכו'".

נתעטף הקב"ה באותו טלית לבנה שנתעטף בברייתו של עולם שעליו נאמר עוטה אור כשלמה שמבהיק מסוף עולם ועד סופו כו' והאריך בסוד הענין".

ומתבאר מזה ענין נפלא מאוד שהקב"ה הראה למשה רבינו כאשר הוא מעוטף באותו טלית שהוא מקור השתלשלות של אור שממנו נברא האור לצדיקים לעת"ל, שבני ישראל יתעטפו בזה הענין כאשר הם נגשים אל ה' בכל לבם.

⁵ועפ"ז כתב רבינו בחיי בספר כד הקמח (ערך ציצית) "ונצטוינו להתעטף בציצית ממה שדרשו ז"ל (ר"ה פ"ק דף יז) ויעבור ה' על פניו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו כביכול מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור והראה לו למשה בסיני סדר תפלה ואמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם על כל עונותיהם. והכונה במאמר הזה שבא ללמדנו סדרי תפלה ובקשה איך נתחנן לפניו ושנתעטף בטלית ושנזכור לפניו שלש עשרה מדות בכונה וימחול לנו בזה. ובאמרו נתעטף ביאורו בטלית לבנה שכן הזכיר הכתוב (תהלים קד) עוטה אור כשלמה וגו'. וכתוב (דניאל ז) לבושיה כתלג חיור. ואנו נצטוינו בפסוק (דברים כח) "והלכת בדרכיו" ולכן נתחייבנו להתעטף בטלית לבנה שהוא סימן סליחה וכפרה".

ובכתבי הרמב"ן בחלק הנקרא תר"ג מצות היוצאים מעשרת הדברות במצוה דוהלכת בדרכיו כתב שם בזה"ל וכן להדמות כל אדם בדרכיו הטובים לבוראו דכתיב כי תשמור את מצות ה' אלקיך והלכת בדרכיו וזה כולל מצות עשה ומצות לא תעשה... ובכלל והלכת בדרכיו לעשות ציצית בל"ב חוטין וכו' ואומר ויעבור ה' על פניו ויקרא מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכו' עכ"ל.⁶

וזהו יסוד התיקון של רבי אליעזר מגרמיזא בעל הרוקח (כך מובא במבוא לספר הרוקח) מה שאנו אומרים לפני עטיפת הטלית את הפסוקים ברכי נפשי את ה' וגו' עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה" בליבשת הטלית אנו מתדמים להבורא יתברך וממשיכים אותו ענין של אור עלינו.

וזהו הענין שנתבאר בספרים הקדושים שהמצוה של טלית הוא שיהיה אור מקיף על בני ישראל, וענין זה הגם שהוא תורת הנסתר אך באמת יש לו מקור ושורש גם בתורת הנגלה שזהו כל ענין שהאור שנברא בששת ימי בראשית שמקורו מטליתו של הקב"ה כביכול שהוא כולו אור "עטה אור כשלמה" ומזה מתפשט האור לכל העולם. הרי שגם הקב"ה הקיף עצמו בטליתו עם אור המקיף..

וכתב רבי צדוק בספר פרי צדיק (פרשת החודש - אות ו) בזה"ל "וכן מה שאמרו על ידי טלית מצויצת שהוא אור מקיף ואומרים בעטיפתו ברכי נפשי וגו', הוד והדר לבשת עוטה אור כשלמה וכו', דמלך בעשרה לבושים היינו שנתלבש בעשר ספירות שהאציל לבריאת העולם וחשב בפסיקתא (שוש אשיש) לבוש הראשון הוד והדר, והיינו דעוטה אור כשלמה הוא נגד יהי אור שנגד מדת חכמה וכמו שאמרו (בראשית רבה פ' ג) שנתעטף בה הקב"ה כשלמה כו', עוטה אור וגו', והוד והדר לבוש ראשון שנגד כ"ע (ונת' ריש פרשת חיי חנוכה מא' ב ד"ה והנה עינין שם באריכות) וזהו האור מקיף שזוכין על ידי טלית מצויצת ועל כן אומרים פסוקים הנזכרים לעיל.

ובספר סידורו של שבת (ח"ב ד"ב פ"ב אות יב-יג) כתב "וכבר כתבנו שבריאת העולמות לא היה יכול להיות באות האלף שמורה על בחינת כתר העליון ונקרא אלף פלא שמופלא ומכוסה מעין כל חי להשיג לדעת באורו כי רב

55 רוב מראה מקומות במאמר זה על ענין ציצית הוא מאמרו של הרב יחיאל ורטהיימר שליט"א בהמבשר תורני 0268.

⁶ וכ"כ במחצית השקל סי' ט' ס"ק ו' בביאור דברי המג"א שצריך טלית לבנה וז"ל ובסימן כ"ד כתב כו' נתן עוד טעם אחר מטעם והלכת בדרכיו להדמות אליו יתברך דאמרינן ראש השנה יז ב ויעבור ה' על פניו אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא בטלית כשליח צבור ואמר כשיעשו בני לפני כסדר הזה אני מוחל להם וכתוב לבושיה כתלג חיור א"כ טליתו כביכול לבן.

הוא והוצרך להכליל ולהתלבש את האור הגדול והחזק הלז במדת החכמה המכונה ע"ש הב' בכדי שע"י התחתונים קצת להשיג אורו. וזה שאמרו רז"ל (מ"ר בראשית פ' ג') רבי שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן אמר ליה מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף הקב"ה בשלמה לבנה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו וכו' עד מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה ע"כ כי ידוע מכתבי האר"י שענין העטיפה בטלית לבנה רומז אל אור מדת החכמה כי הוצרך אור העליון להתעטף ולהתלבש בבחינת החכמה למען יוכלון להשיגו כאמור" וכנראה שכוונתו לאמר שגם טליתו של הקב"ה כביכול הוא כבר התלבשות של אור הגדול וראשיתו של ההתלבשות ואנו מתלבשים בטלית להמשיך אותו אור הגדול.

טלית: יסוד לבישותו

הכנסה לרשות של הקב"ה

כתוב (בראשית פכ"ד) "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל, ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס".

וכתב בספר תשבץ קטן (סימן תסא) "מה שפורסין צניף על ראש חתן וכלה בשעת הברכה לפי שגם זה נקרא כניסת חופה כי חופה לשון כסוי, וי"א על שם "ותקח הצעיף ותתכס דרבקה" ולפום רהיטא נראה כשתי טעמים אחד משום חופה ואחד משום זכר לרבקה, אך מה היה ענינה של רבקה עם לא ענין של חופה ונישואין, אולי ענין של יראה וכבוד ליצחק.

אך במהרי"ל (מנהגים - הלכות חתונה) נראה שזהו ענין אחד שז"ל "מנהג שנוטלין את (הציפ"ל) מן המטרון של חתן ומניחין על ראש הכלה להיות להן לחופה. אכן מהרי"ל בהלכות בתו נטל שפת צעיפין שקורין (ענד) והניח עליהן לחופה ואמר דזכור לו מקדם המנהג כך על שם "ותקח הצעיף ותתכס" ונשכח ולקחו (הציפ"ל) ומדבריו משמע שהוא ענין אחד.⁷

והכוונה בזה שזהו תחילת הנישואין והכנסה לרשות בעלה במה שמכסה עצמה ומפרישה את עצמה מכל העולה ומיחד עצמה ומכניע עצמה לבעלה.

ונראה שבזה הצורה צרכים להתבונן בענין של עטיפת הטלית בכל בוקר שהוא מתחיל עבודת היום במה שנכנס לרשותו של הקב"ה ומשליך עצמו תחת כנפיו.

בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה

כתוב (תהילים פל"ו) "ה' בְּהַשְׁמִים חֲסִדְךָ אֲמוֹנֶתְךָ עַד שְׁחָקִים, צְדָקֶתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטְךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֶמָּה תוֹשִׁיעַ ה', מִה יִקַּר חֲסִדְךָ אֱלֹקִים וּבְנֵי אָדָם בְּצַל כְּנָפֶיךָ יִחְסִיוּ, יְרוּן מִדְּשֵׁן בֵּיתְךָ וְנַחַל עֲדֵנֶיךָ תִּשְׁקֶם, כִּי עֲמֹד מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרֶךְ נְרָאָה אֹר, מִשֶׁךְ חֲסִדְךָ לְיָדְעֶיךָ וְצִדְקֶתְךָ לְיִשְׂרָיִל בָּב, אֵל תְּבוֹאֲנֵי רָגַל גְּאוּה וְיָד רְשָׁעִים אֵל תִּגְדְּנֵי".

פסוקים הללו אנו אומרים בעטיפת הטלית, ולהבין ענינה באופן הראוי צריכין להתבונן קודם בפסוק "אָדָם וּבְהֶמָּה תוֹשִׁיעַ ה'" ואמרו רבותינו (חולין ה:): "והכתיב אדם ובהמה תושיע ה' ואמר רב יהודה אמר רב אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה".

ואמרו עוד (בכורות מד:): "אמר ריש לקיש מאי דכתיב "לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך" אימתי "לא יהיה בך עקר" בזמן ... "ועקרה" שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום אימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה" וכתבו

⁷ ומקור למנהג זה מצינו בהמשנה (ריש פ"ב דכתובות) "הבתולה יוצאה בהינומא" ופרש"י "צעיף על ראשה משורבב על עיניה" והיינו שהחתן היה הולך לביתו של הכלה ומכסה אותה ומשם הביאה לביתו כך.

כתב הרמ"א (נ"ה סעי' א) "... וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה, וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא... וכתב בחלקת מחוקק בזה"ל "עי' בב"ח שאנו נוהגין כדברי כולם ובבוקר כשמכסין ראש הכלה זה הינומא ונקרא חופה לדעת התוס'... ומ"מ נראה פשוט כל זמן שלא נתקדשה אין חופה קונה קודם הקידושין רק כשנתקדשה נקראת למפרע נשואה לדעת התוספות".

ובערוך השלחן כתב בזה"ל ושני דעות אלו אין כוונתם שמיד שמשימין עליה ההינומא נמשכת כנשואה או מיד שמוסרין אותה להחתן אלא הכוונה היא כפי מנהגנו שמושיבין הכלה ומקלעין שערותיה ומזמריין לפניה בכלי זמר והחתן בא ומכסה פניה בסידר ומשם הולכין להחופה דזהו ההינומא והמסירה לחתן. ואצלנו פשיטא דאינה כנשואה שהרי עדיין לא קידשה ואין נשואין קודם אירוסין אלא שזהו התחלת הנישואין ונגמרו אחר הקדושין והברכות וגם דעות אלו אין כוונתם אלא שזהו התחלת וסדר הנישואין".

בתוס' "ונראה דלכל תפלה קאמר כדאמר שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה כדכתיב "אדם ובהמה תושיע ה'" והיינו שבתפלה הוא הזמן שהאדם משים עצמו בהכנעה כבהמה.

ויותר מזה אמרו במדרש (ב"ר פרשה לג פסקה א) "א"ל תיפח רוחיה דהוא גברא לא בזכותו נחית מטר ולא בזכותו שמשא דנחה עליכון אלא בזכותיה דבעיירא דכתיב (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה' אדם בזכות בהמה תושיע ה'".

שבתפלה האדם צריך לבא לשפלות כל כך שהוא והבהמה שוין, ואדרבה הקב"ה עונה אותה בזכות הבהמה, והכוונה בזה שאין לו זכות עצמו כלום והוא רק בצל כנפיו של הקב"ה שברא אותו וזן ומפרנס אותו בלא זכות עצמא, ומרגיש האדם בעצמו ומשליך את עצמו להיות כל כולו נתון תחת צלו של הקב"ה, וזהו ההקדמה למה שכתוב אח"כ "מה יקר חסדך אלקים ובגיי אדם בצל כנפיק יחסיון".

צניעות והכנעה

וזהו כל ענינה של טלית הכנעה והתבטלות להיות תחת כנפיו של הקב"ה, כתב הטור (או"ח סימן ח) "ומיד אחר נטילת ידיו יתעטף בציצית מעומד וסדר עטיפתו פירשו הגאונים כעטיפת ישמעאלים שהיא עטיפה גמורה ובעל העיטור כתב דלא בעינן כולי האי אלא כדרך בני אדם שמתכסין בכסותן ועסוקין במלאכתן פעמים בכיסוי הראש ופעמים בגילוי הראש ודרך העטיפה רחבה לקומת האיש ומחזיר ב' ציציות לפניו וב' ציציות לאחוריו שיהא מסובב במצות ומכסה ראשו שלא יהא בגילוי הראש".

וז"ל הבית יוסף (או"ח סי' ח ב') והובא במ"ב (שם סק"ד) "ומכסה ראשו שלא יהא בגילוי הראש. גם זה מדברי בעל העיטור (שם) ונראה דלאו למימרא שיכסה ראשו כדי שלא יהא בגילוי הראש לגמרי שאין זה מענין מצות ציצית ועוד דהיאך הלך לעשות צרכיו וליטול ידיו בגילוי הראש אלא היינו לומר שאע"פ שראשו מכוסה דרק צנועים להטיל סודר או טלית על ראשם וכדאיתא בשלהי פרק קמא דקדושין (כט ע"ב) משתבח ליה רב חסדא לרב הונא ברב המנונא דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פריס סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא ופירש רש"י דלא פריס סודרא כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשם עכ"ל ופשיטא שלא היו הבחורים הולכים בגילוי ראש ממש אלא ודאי היינו סודר או טלית שפורסין על הראש לצניעות ולפי שכיסוי זה מכניע את לב האדם ומביאו לידי יראת שמים וכדאיתא בסוף מסכת שבת (קנו ע"ב וע"ש) דאמרה ליה אימיה לרב נחמן בר יצחק כסי רישך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא לכך כתב שיכסה ראשו בטליתו כדי שלא יהא בגילוי ראש מסודר או טלית שדרך ליתן על כסוי התחתון שבראש. ואפשר דהכי קאמר יכסה ראשו בענין שלא יהא בגילוי ראש מטלית של מצוה שצריך שיכסה ראשו בציצית לקיים מצות ציצית מן המובחר (ד) [ג]:

ריכוז המחשבה רק בהקב"ה ועומק הקריאה אליו

וז"ל המהר"ל (באר הגולה - באר ד') "פרק קמא דר"ה (י"ז, ב') ויעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמר מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ ואמר למשה כל זמן שישראל חוטאים לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם ע"כ. ... ומה שאמר שנתעטף כש"ץ, מפני כי העטוף של ש"ץ הוא שלא יהי' לו נטיה ימין ושמאל לשום צד כלל וזהו העטוף, ואז הקריאה בכוונה לגמרי מתוך עומק הלב ואמתתו, ולא כך כאשר אינו מעוטף שאז אפשר כי הוא פונה לדברים אחרים ואין הקריאה מאמתתו ודבר זה מבואר. אמנם אין הדבר תולה בעטוף הטלית, רק כאשר הקריאה מאמתתו בכוונה, דבר זה נקרא עטוף בעבור שהוא מסולק משאר דבר ואין לו נטיה ימין ושמאל, וזהו מהות העטוף לא זולת זה. ולפיכך נאמר בכתוב לשון זה כאשר הוא קורא

אל ה' מאמתות מחשבתו שכך כתיב (תהלים ק"ב) "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", וכן (שם ק"ז) "נפשם בהם תתעטף ויזעקו אל ה' בצר להם" וגו', וזה כי העני שהוא חסר הפרנסה והוא צריך מאוד לפרנסה, מסלק עצמו מכל דבר עד שאין לו שתוף לשום דבר ואז קורא מאמתתו, וזה "ולפני ה' ישפוך שיחו" וכן "נפשם בהם תתעטף" כי מפני הצרה שהגיע להם סכנה מסלקים עצמם מכל דבר מבלי פנות המחשבה לשום דבר.

וזה שרצו חכמים ג"כ שאמרו שנתעטף כש"ץ וקרא לפניו שלש עשרה מדות, **כי כאשר האדם מכוין לגמרי מבלי פנות ימין ושמאל ג"כ השם יתברך נמצא אליו ואז האדם דבוק בו ית' במדת טובו**, וזהו מהות העטוף כאשר הקריאה בכוונה. ודבר זה התבאר לך פעמים הרבה מאוד, כי זהו דרך חכמים שהם מדברים מן המהות בלבד והוא עצם הדבר, וכאן ר"ל שיקרב האדם אל ה' מבלי פנות אל שום דבר ואז נמצא השם אליו ג"כ עד שהאדם דבוק בו ית'. ומפני הרגל בני אדם בגשמיות לא יבינו דבריהם שהם במהות בלי גשמי, ואין עוד להאריך אף כי הדברים צריכים יותר ביאור, מכל מקום מה שאפשר לבאר נתבאר לך, והמבין יוסף חכמה ודעת ואז יבין דברי חכמה ודברי אמת והוא יתברך יצילנו ויאר עינינו אכ"ר".

ענין זה הוא המשך הענין של הכנעה להקב"ה שהוא כל כולו ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו מרוכז תחת צלו של הקב"ה ופונה רק אליו ואין מקום במחשבתו לתקוה אחרת חוץ מהקב"ה.

פרישת מעניני עוה"ז לחסות בצל ש-די

כתב השפת אמת (במדבר, פרשת שלח - שנת תרמ"ז) "ולכן כתיב בציצית לדורותם כי בכ"מ שהם נדחים מ"מ מצוה זו מסייע שלא להיות נפרד מן השורש, וכשאדם מתעטף בטלית מצויצת הוא כאלו נפרש ומובדל מזה העולם שהיא פריסת סוכת שלום שהקב"ה נתן לנו להבדילנו מן התועים ולחסות בצל הקודש. כי באמת כפי מה שנבדלין בנ"י מעוה"ז כך יכולין לכנוס בצלו ית', וכת' "בצלו חמדתי וישבתי"⁸... לכן צריכין בנ"י להיבדל מהם (מא"ה) ואז זוכין להתגלות צלא דמהימנותא. ולכן מסר לנו השי"ת מצות שנוכל להיסתר ולהיבדל מעלמא דחשוכא וכתוב "ולא תתורו כו' למען תזכרו" שמטעם זה ישמור האדם עצמו מלתור אחר לבו ועיניו מאחר שדברים הללו משכחין להאדם את מצות ה'".

להרגיש החסיון בצל כנפיו

כתב בספר פניני רבינו יחזקאל "הרבה פעמים היינו רואים את רבנו יחזקאל זצוק"ל יושב שקוע בהגיגי קדשו ומלטף את הציציות שבטלית קטן שהי' לבוש בו ברגש קודש ובכיסופיו... ושמענו פעם מפיו הקדוש הלא ניצלתי ממות לחיים בחסדי השי"ת בהפצצה הנוראה שהיתה בבית הדין בלונדון כאשר עסקנו באמצע סידור גט ומחמת ההפצצה מת הבעל ונהיתה האשה אלמנה ולא גרושה ואני הושלכתי מכסאי מעוצם ההדף של ההפצצה ורגע אחר כך נפל חלק מהתקרה על הכסא ואלמלא שנהדפתי לפני כן מהכסא ארצה כי אז הייתי נמחץ למות ובחסדי השי"ת ניצלתי לחיים וחשבתי בלבי הלא אני מתבונן היטב במשמעות המלים של התפלה ובבקר בלבישת הטלית הנני אומר בכוונה עצומה מה שכתוב בסידור "מה יקר חסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון" והנני מרגיש שאני מכניס את עצמי לחסות בצל כנפיו של הקב"ה ע"י לבישת הטלית ואולי היא שעמדה לי להינצל כי החוסה בצל כנפי הקב"ה לא יאונה אליו רעה ונגע לא יקרב באהלו זו היא הרגשתי האיתנה בלבישת הטלית "ובני אדם בצל כנפיך יחסיון".

8 וממשיך "והנה בעוה"ז נסתר כחו ית' והגשמיות והטבע הוא נגלה, אבל כשבנ"י זוכין שיתגלה הצל הקודש ממילא מתבטל הנהגת כל הטבע והגשמיות, וז"ש "כלב אך בה' אל תמרודו כו' סר צלם מעליהם וה' אתנו" פי' כי כל זה הצל שנמצא להם בדינו להסיר מהם, וז"ש כי לחמנו הם בידנא מסירין אינון כו'. וגם זה אמת כי הצללים הללו אשר לא לה' המה הם מכסים שלא יוכל להתגלות הצל הקודש...".

הטלית הוא הכנת האדם להתפילין

לצמצם את אורות התפילין ע"י המחיצה מבלבולי עוה"ז ועי"ז יכול לקבל החסד מהקב"ה

כתב בספר תפארת שלמה (פרשת וישב) "אמנם שורש הענין הוא ע"ד שכתוב (שמות כו, לג) "והבדילה הפרכת לכם בין הקודש ובין קודש קדשים" למה הוצרך עוד הפרכת להבדלה הלא כבר מקודש החצר והמשכן עד מאד ומה תוסף עוד הפרכת להבדלה יכול להיות קדשי קדשים בלא הבדלה מהפרכת. אולם להבין זה הנה ידוע ל"ח מענין הצמצום הרבים אשר בשעת בריאת עולם כדי שיוכלו העולמות למטה להכיל אור א"ס ב"ה כי יש כמה וכמה אלפים ורבות עולמות למעלה מעולם האצילות בבחי' לבושים זה בתוך זה וכן בד' עולמות אבי"ע יש בהם שבא האור ההוא למטה דרך חלון ומסך ולבוש והיכלות כי זה בלא זה לא היו יכולין לקבל האור המתנוצץ עד עולם העשיה וממנו לעולם השפל הזה ג"כ כזה "כי שמש ומגן ה'" כו' (תהלים פד, יב) דרך משל כמו אור השמש אשר לא יוכלו הברואים להנות ממנו ולקבל אורו הגדול רק ע"י מעבר החלון ומסך והיכולת. והנה בזמן שהיה בהמ"ק קיים ואור ה' הופיע על הבהמ"ק בקדשי קדשים בשפע רב לא היה העולם יכול לסבול ולקבל האור היוצא בביהמ"ק לכן הוצרך הפרכת להבדלה ד"מ למען יוכלו הבריות לקבל אור השפע העליון אחרי מסך הפרכת והאולם וההיכל. וכן היה הענין בבגדי כהונה (של) הכה"ג חושן ואפוד וכתונת וגו' להיות דוגמת האדם העליון והאורות החסדים בוקעים ומאירים בו הוצרך לבגדים יתירים האלו כמבואר בכתבי האריז"ל סוד הלבושים. אך כאשר נכנס לפני ולפנים היה לבוש רק ד' בגדים דוגמת ד' עולמות אבי"ע. ולכן כה"ג המחוסר בגדים פסול לעבודה. וזה היה ג"כ ענין הכתוב (במדבר ד, ו) "ופרשו עליו בגד תכלת וכסו בה את ארון העדות" בהיות הארון מקום השראת הקדושה האור העליון הוצרך הכיסוי תכלת שהוא בחינת צמצום כי תכלת דומה לכסא כבוד בחי' היראה כמבואר בזה"ק דתכלת היא תכלא דשצי כולא והוא בחי' גבורה והוא בחי' לבוש לצמצם האור כנ"ל. וזה ג"כ ענין המשמרות כהונה ולויה שהיו בבהמ"ק כי גם הלויים היו בבחי' גבורה וצמצום על אור החסד שהיו הכהנים משפיעים לבל יצאו החוצה ואל יבוזו זרים והוא הענין התכלת האמור בציצית (שם טו, לח) "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת" שאור הציצית יהיה בחי' צמצום נגד החיצונים כי ע"ז מורה ענין התכלת בחי' גבורה וצמצום. וז"ש בלשם יחוד בעטיפת הטלית "ובזכות מצות ציצית תנצל נפשי וכו' והטלית יפרוש כנפיו עליהם" כי הטלית הוא בחי' אור המקיף להנצל מן החיצונים, ולכך מתעטפין בטלית בשעת התפלה על התפילין לצמצם האורות של התפילין, וז"ש מה יקר חסדך וגו' ואח"כ משוך חסדך ליודעיך פי' אחר שנתעטף בטלית לצמצם החסדים מן החיצונים אז משוך חסדך ליודעיך כנ"ל".

וכן האריך בזה עוד פעם בפרשת תרומה ושם כתב "וזה ענין הטלית גדול שלובשים להיות בחי' אור המקיף והתפילין שהאדם מניח בשעת ק"ש ותפלה וזה שאומרים "מה יקר חסדך וגו' משוך חסדך ליודעיך" כי אחר עטיפת הטלית אזי נמשכו החסדים רק לבנ"י "ובני אדם בצל כנפיך יחסיון" ופרוס עלינו סוכת שלומך", וכל זה היה צריך בשעת העבודה (והיינו שבשעת תפלה במיוחד צריך טלית) כי אז הוא בבחי' צי"ע אשר על ידיו יורדים ההשפעות טובות לבנ"י וצריך אז שמירה מעולה לבל ינקו החיצונים. וזה הי' ג"כ ענין שמירת הכהנים והלויים בבהמ"ק. וגם ענין כתונת הפסים שהלביש יעקב את יוסף כמבואר במ"א".

ומבואר מדבריו שהטלית הוא הכנה לתפילין, שקודם צריכין לפרוש עצמן משאר עיני עוה"ז ע"י הכנעה וביטול כבהמה להקב"ה ולהכנסה לרשותו יתברך ותחת כנפיו ורק אח"כ יכולין ללוש הלוש הראו להתקשר עמו יתברך.

**הטלית כחופה ותפילין של ראש העטרה של חתן ושל יד הקידושין פסוד"ז ניגונים לחופה ברכת קר"ש
כשבע ברכות ושמר"ע כחדר היחיד**

ומכל זה באין לדברי רבותינו בזוה"ק (ח"ג רל: פר' פנחס) "חתן לימינא, כלה לשמאלא. כד אתיין לה לחופה, בכמה מיני נגונא, צריכין ישראל לאתערב לון לתתא, בשירות ותשבחות, בכל מיני נגונא בצלותא, הא קא אתיין לחופה. וצריכין ישראל למיהב קדושין לבלה. מחתנא, בקשורא דתפלה דיד, למהוי קשירא ליה, ולעטרב לון בתפילין דרישא, דאיהו פאר, הדא הוא דכתיב (יחזקאל כד) "פארף חבוש עליך". ותלת כריכין דרצועה, לקבל ג' קדושות, דאינון קדוש קדוש, (רצועה) קדושה לך ישלשו. וצריף לברכא לון בשבע ברכאן, דאינון שבע ברכות דקריאת שמע, בשחר שתיים לפניה ואחת לאחריה. ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה.

וכלה בחופה, דאיהי בדיוקנא דכנפי מצוה, בציציות מוזהבות, ותכלת ולבן, כסא דין וכסא רחמים, כליל דא בדא. וכמה קשרים וחליין, סחרגיה. בכמה מרגלאן ואבנין זקירין, מליין סגולות, סחרין לגביה, כדיוקנא דזגין ורמונין, דלבושי מלכא ומטרוניתא, דאינון ד' בגדי לבן, וד' בגדי זהב, מסטרא דתרין שמהן, דד"ד אדנ"י, כשמו כן כסאו, כן חופתו, כן לבושו. רשים שמה בכלא, כד בעי לאעלא בהיכליה, למהוי תמן חתן בכלתיה, בח"י ברכאן דצלותא, דאיהי (נ"א בהיכלא ליחדא תמן בצלותא בח"י ברכאן דצדיק דאיהו) כמראה הקשת.

וכתב בספר שפת אמת (ליקוטים ח"ב עניני נישואין) "בנוסח "מקדש עמו על ידי חופה וקידושין" משמע לעולם שבחירת בני ישראל נתחדש בכל יום כמו שאומרים הבוחר ומתקיים על ידי מצות ציצית ותפילין שהטלית היא רמז לחופה רמז לענני הכבוד והתפילין הם הקידושין שנקרא קודש".

תפילין: האדם נעשה חלק מתשמישי קדושה

בענין טלית הארכנו בדברי רבותינו על גודל האור של הטלית שבא מטליתו של הקב"ה כביכול, מצות תפילין הוא דרגה יותר גדול בגדר קדושת התורה לעומת קדושת הבריאה עשרה מאמרות כנגד עשרת הדברות, וקדושת תפילין אינו יונק מלבושו יתברך אלא מצעם מציאותו כביכול כי קדושתו הוא קדושת התורה וכדברי הגרי"ז שפרשיות התפילין הם אותו פרשיות של התורה ממש שלא כמזוזה ומגילת אסתר, וקדושת התורה הוא קדושת הבורא עצמו כביכול כי קודשה ברוך הוא ואורייתא חד הוא, וענין זה יתבאר כאן בס"ד.

אמרו רבותינו (מנחות לה:): "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב קשר של תפילין הלכה למשה מסיני... וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך תניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש והסרותי את כפי וראית את אחורי אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין".

וכתב רש"י "קשר של תפילין: שישים הרצועות על ראשו [בענין] שיהא דל"ת כדי שיהא ש-די נראה עליהן דש"ן נראה בקמט בית חיצונה שכפל הקלף כעין ש"ן ודל"ת נראה בקשר וי"ד נראה באותו של יד כמין רצועה קטנה וראשה כפוף מעט כמין י"ד.

שם ה' נקרא עליך אלו תפילין של ראש: שכתוב בו רוב השם ש"ן ודל"ת.

קשר של תפילין: מאחורי העורף והקב"ה מניח תפילין כדאמר לעיל דמשום תפילין ש"ר יראו העובדי כוכבים כדכתיב ויראו ממך".

וז"ל הרמב"ן (דברים פ"ו פ"ז) "וכן וקשרתם לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך כבר נאמר (שמות יג ט) ובאר בכאן "וקשרתם" שיהיו מונחים בקשירה, וירמוז גם כן לקשר של תפילין שקבלו רבותינו הלכה למשה מסיני (מנחות לה:)."

וז"ל רבנו בחיי (שם פ"ח) "ועוד אמרו, וקשרתם לאות שתהא בקשירה אות, זהו קשר של תפילין שקבלו חז"ל הלכה למשה מסיני".

ועי' בחידושי הגרי"ז (שם) שכוונת הרמב"ן (בסוף דבריו) הוא כדברי רש"י הנ"ל וכן מבואר יותר בדברי רבינו בחיי הנ"ל.

והנה יש לנו להתבונן בזה הענין שלדעת רש"י ועוד רבים מהראשונים וכן נפסק להלכה שיש הלכה למשה מסיני לקשור שם השם ברצועות התפילין כדי שיהיה שם ש-די, והענין צ"ב דלכאור' הכוונה שיהיה ל"תפילין" שם ש-די, והתפילין הוא הפרשיות שבתוך הבתים ביחד עם הבית שהם מונחים שם, אבל הרצועות הם רק כדי לקשור ה"תפילין" להגוף, ובשלמה בתפילין של ראש אתי שפיר שיש "ש" בגוף הבית, ויש "ד" בהקשר של רצועה שמחובר להבית בקשר של קיימא שעושה שיהיה כגוף אחד עם הבית כי זהו מעלת קשר של קיימא שמחבר החפצים להיות אחד, אבל בתפילין של יד הרצועות אינם מחוברים כלל להבית ובקל יכולין לשלוף הרצועות מתוך התפילין, ורק עובר המעברתה אבל אינו מחובר אליו בשום אופן אפילו בקשר שאינו של קיימא, וא"כ נמצא שה"יוד" של התפילין של יד אינו מחובר כלל וכלל לה"תפילין" והאיך מתקיים שם השם על האדם על ידי ה"תפילין", דאות ה"יוד" הוא רק על חלק הטפל של התפילין היינו הרצועות המחבר התפילין להגוף ולא להתפילין עצמו והאיך זה מתחבר לאותיות "ש"ן ו"דל"ת" שהם על התפילין של ראש גופא.

איתא בגמ' מגילה (כו:): "תשמישי קדושה וכו' נרתק של תפילין ורצועותיהן" ומבואר שיש דין "תשמישי קדושה" לרצועות (ע"ש בתוס'), ועי' ברמ"א (או"ח סי' כז) "הגה: ואין לכרוך הרצועה על התיטורא כדי לחזקה על היד (מהר"ל)" וביאור הלבוש (שם) "וטעמא לא ידענא, ואפשר לי לומר משום דאין ברצועה קדושה כל כך כמו בתיטורא, לפיכך לא יניחה עליה בשעת מצותה...", וכן הוא בט"ז (שם) "ע"כ אין להניחה על הקציצה שהיא יותר קודש מן הרצועה"⁹ וא"כ פלא למה נעשה האותיות רק על הטפל שהוא רק תשמיש של קדושה ולא מחובר לעצם הקדושה, הרי זה כמי שעשה האותיות על הנרתיק שמכניסין בו התפילין שגם הוא קדוש בתשמיש של קדושה. עוד צריך ביאור דלכאור' לא מובן סדר הנחת התפילין כאשר אנו מתיחסים לשם ש-די דהא קודם קושרים אות "יוד" ואח"כ אותיות "שין" ו"דלת" ומהנכון היה לקשור כסדר כתיבתם קודם ה"שין" ו"דלת" ואח"כ ה"יוד".

איתא בגמ' (מנחות לה:): "אמר רב פפא גרדומי רצועות כשירות ולא מילתא היא מדאמרי בני רבי חייא גרדומי תכלת וגרדומי אזוב כשירין התם הוא דתשמישי מצוה ניהו אבל הכא דתשמישי קדושה ניהו לא מכלל דאית להו שיעורא וכמה שיעורייהו אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש עד אצבע צרדה רב כהנא מחוי כפוף רב אשי מחוי פשוט רבה קטר להו ופשיט ושדי להו רב אחא בר יעקב קטר להו ומתלית להו מר בריה דרבנא עביד כדידך" ומבואר כאן ששיעור רצועות שהוא לעיכובא הוא עד שיכול לקשור קשר גמור, וזהו מה שכתוב בתורתנו הקדושה "וקשרתם לאות על ידיך".

ומה שנראה בזה הוא שכאשר אנו קושרים התפילין של יד לדינו אז נעשה החיבור בין השם על הרצועות להתפילין עצמו ואז נשלם שם השם, ואז נשלם צורת התפילין ועד שיש קשר גמור אין האות של י"ד מתיחס כלל להתפילין, נמצא שבקשירת התפילין להגוף נעשה היד והתפילין והרצועות כולו חיבור אחד ונעשה האדם חלק מהקשירה ועי"ז נעשה "שם ש-די" של התפילין.

ונמצא לפ"ז שבכל יום גומר האדם עשיית התפילין שעד הקשירה הרי חסר להתפילין של יד רצועות ושם ש-די, ורק ע"י הקשירה נשלם התפילין. וידוע מה שכתבו התוס' (שם ד"ה משעת) בשם רבינו אליהו שצריך לקשור הרצועות של יד בכל יום "משעת הנחה ועד שעת קשירה: מכאן היה מדקדק רבינו אליהו שצריך אדם לקשר תפילין בכל יום ור"ת מפרש דאין צריך ומביא ראיה..." ושיטת רבינו אליהו לא הוזכר כלל להלכה, והוא פלאי כי היה פשוט מאוד רבינו אליהו ש"וקשרתם" קאי על קשירת אותיות הרצועה ובזה לא הסתפק רק הוכיח שענין זה צריך להיות נעשה בכל יום ושיטתו לא הובא כלל להלכה, אך לפי מה שנתבאר באמת כו"ע מודה לרבינו אליהו שצריך לקשור התפילין בכל יום אך לא צריך להתחיל מעשיית ה"יוד" והנחתה בעברתה, והטעם כי גם בזה שכבר נעשה אין להתפילין שם תפילין כי לא נגמר עד קשירתה להיד כמו שנתבאר, נמצא שכל המחלוקת מאיזה שלב צריך להתחיל עשיית הקשר, אבל קשירת וממילא עשייתה זה כו"ע מודה שצריך להיות בכל יום.

ולפ"ז מיושב למה קושר הי"ד קודם, דבאמת אין זה נכון! כי לא קושרים קודם רק הנחתה קודם אבל המנהג לגמור הקשר רק אחר הנחת של הראש ויש לאמר שזהו הטעם כי רק כאשר גומר הקשר אז מחוברים התפילין

⁹ ובפרמ"ג מש"ז על דברי הט"ז כתב "ואין. עי' ט"ז כי איסור יש בדבר, וקציצה ל"ד דאפי' על התיטורא מבואר דאסור, והם דברי הלבוש, אבל בל"ח וא"ר אות ט' הביאו כתב דטעמא דמקשינן של יד לשל ראש, מה התם תלויים אף של יד, ועי' א"ר...".

והנה המגן אברהם (שם) כתב בזה"ל "התיטורא. רק יהא תלוי כעין של ראש (ד"מ מהר"ל) ומ"מ בשעת הנחה יניח הרצועה עליה (" שלא תזוז ממקומה עד שיניח ש"ר ואח"כ יסירנה ויכרוך (ע"ה)".

וכתב ע"ז הפרמ"ג "התיטורא. עי' מג"א פי' לאותן שנוהגים כרא"ש בסי' כ"ה סעי' י"א וא"כ שלא יהא נותר ההידוק יניח לפי שעה הרצועה על התיטורא (הגהה: וכן הוא במחצית השקל ולבושי שרד), ולטעם הלבוש דהתיטורא יותר חמור אפילו לפי שעה אין להניח רצועה עליה, עי' ט"ז אות ט' מזה".

וכבר כתב הפרמ"ג על הט"ז שטעם הלבוש שנוי במחלוקת, ועי' במחה"ש שחולק על הפרמ"ג וס"ל שגם דברי המ"א נאמרו לדרכו של הלבוש והט"ז.

והרצועות וה"יוד" והיד כולם ביחד בקשר אדוק וחיבור, לכן למעשה לא נשלם השם ש-די עד אחר שגומר הקשירה לאחר שעשה הנחת תפילין של ראש.

וא"ת הלא מברך הברכה על היד מיד ואם אינו גומר הנחתה אז הוה ברכתו לבטלה? והנראה בזה הוא ע"פ מה שמבואר בהרבה ראשונים בביאור הגמ' שמברך משעת הנחתה עד שעת קשירתה שהסיבה שמברך לאחר שהניח כבר התפילין ולא קודם לזה שצריך לברך לאחר שכבר התחיל המצוה קודם שגמר עשייתה, והיינו שדי בהתחלת עשייתה שיחול הברכה על עשיית המצוה (עי' להלן שנאריך בזה בס"ד), ולכן גם כאן די בזה שהניח קודם שגמר קשירתה.¹⁰

איתא בגמ' (שבת סב.) "דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי דל"ת של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי יו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני" וזהו גירסת רש"י ועי"ש בתוס' שחולק ועי' להלן שנקווה להאריך בזה.

ועי' בפרמ"ג (א"א אר"ח סימן לט) שכתב בזה"ל "וקשר של דל"ת ואף של יד יראה דאין לעשות אשה דנמי בכלל כתיבה הוה עי' תוס' שבת דף (ס"א) [ס"ב] ע"א ועי' מ"ש בסי' ל"ג בזה".

והובא בביאור הלכה (אר"ח שם) וז"ל "כתב הפמ"ג דקשר של דל"ת ואף של יו"ד שבתפילין שי" יראה דאין לעשותם כ"א לשמה ושלא לעשותם ע"י אשה וקטן דבכלל כתיבה הוה כמו השי"ן שבשל ראש עיין שם. ונ"ל דאין להחמיר בזה בקטן שהוא בן י"ג שנה אם גדול עומד ע"ג ומצויהו לעשות לשמה אף שלא ידעיןן שהביא ב"ש דבלא"ה יש הרבה מקילין בזה וכו"ל וגם לדברי התוספות שבת ס"ב ע"א ד"ה שי"ן עי"ש אין מקום לזה".

עי' בספר תורת חיים (סי' ל"ב אות קטז) מה שכתב על דברי הפרמ"ג הללו ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ח') שפסק לדינא כדברי הפרמ"ג הנ"ל ועי"ש.

היוצא לנו לדינא שיש לחשוש שיש בעשיית הקשרים דין כתיבה ממש, כי יש כמה אופנים של כתיבת אותיות ואחד מהם הוא על ידי קשירת האותיות בצורתם, עד כדי כך שיש מחמת זה חיוב כתיבה לשמה.

היוצא מזה לענינינו שכאשר קושר האדם את האות יו"ד להתפילין שאז נמצא גומר שם ש-די של תפילין באותיות אמיתות וגמורות, והרי זה כאלו כותב בעצמו שם ש-די בכל יום כאשר הוא קושר התפילין לעצמו, ולא עוד והוא העיקר כאן שהאדם עצמו נעשה חלק בהקשירה ולא כמו השל ראש שהאותיות הם בעצמן לגמרי מצד התפילין ואפי' כשמסיר התפילין קיים האותיות עם התפילין ביחד, ורק צריך לקשר התפילין אל האדם ונמצא שהתפילין נעשה והשמות נעשה חלק מהאדם ע"י מה שקושר אותם אליו, אבל בתפילין של יד הרי האדם הוא עצמו חלק מהדבר שמהוה הקשר והתפילין לא רק מקושר אליו אלא הוא עם גופו הוא חלק מהקשר ונעשה חלק מהחפצה של תפילין כי רק עם הקשר שמתחבר הרצועות אל התפילין נשלם כל ענין התפילין והאדם נעשה חלק ממנו.

נכון מאוד להסמיך לכאן דבריו הנפלאים של הדברות משה (מס' שבת סי' מ"ט ענף ו' דף שכ"ה) האיך נתקדש האדם בקדושת התפילין לדינא.

וז"ל "והנה יש טעם גדול לומר דקיום המצוה של האדם באם היא מצוה של קדושה מתקדש אז גם האדם וכמפורש זה ברמב"ם פ"ד מתפילין הכ"ה שכתב קדושת תפילין קדושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו

¹⁰ אבל באמת עמדתי כעת שכ"ז הוא נכון לדעת האחרונים שנהגו לכרוך הכריכות סביב הזרוע מחמת דין וקשרתם וגם סיום הקשירה על האצבעות הוא מחמת קשירה תמה כלשון הרמב"ם בתשו' אבל הרא"ש והמהרי"ל וקשרתם כבר נתקיים בעצם ההידוק קודם הכריכות והקשר אז אין זה נכון, אבל באמת יתכם ומסתבר שלדעתם הרי הכריכות באצבעות לא גרע מהנענועים שהוא גמר המצוה בנטילת לולב ונחשב עובר לעשייתה מחמת זה שם, וכאן נוכל לאמר שהיות שלא גמר המצוה לא נחשב שגמר והקשרתם וממילא לא גמר עשיית שם ש-די, ובה נגמר האותיות כסדרם.

של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק שלכאורה התחיל לומר שקדושת תפילין גדולה היא ומסיק בקדושה של האדם וגם לא כתב שהאדם בשביל מצות תפילין בא לידי ענוה ויראת שמים שזה ג"כ ודאי הוא כן וגם יש עוד מצות שמביאין לזה ואולי כל המצות וכדאיתא בטור סימן ל"ז אמר רבא כל המניח תפילין ומתעטף בציצית וקורא ק"ש ומתפלל מובטח לו שהוא בן העוה"ב וחשיב גם מצות ציצית וק"ש ותפלה ואף שהב"ח כתב דהעיקר הוא משום התפילין וקצת ראייה ממה שנאמר זה בשמושא רבא שהוא איירי רק במצות תפילין אבל אף לדידיה הרי נאמר זה לענין שמתגדל האדם עי"ז אבל הרמב"ם לא כתב זה אלא מה שמתקדש האדם בזמן שהתפילין בראשו והזרועו ולא במה שמתגדל עי"ז ועי"ז כל המצות ולכן צריך לומר שכוונת הרמב"ם הוא לענין שקדושת התפילין היא גדולה שמתקדש גם האדם בזמן שמקיים מצות התפילין שהוא מצוה של קדושה ובקיום שאר מצות אף שודאי הוא מתגדל ומתקדש מכל המצות אבל אין זה ענין לקדושה דבשעת קיום המצות דהא אינם מצות של עניי קדושה¹¹¹ ומוסיף הרמב"ם להוכיח שהאדם מתקדש בקדושת התפילין בזמן הקיום שאז הוא יותר עניו וירא שמים וביותר אינו נמשך אז בשחוק ובשיחה בטלה ואינו מהרהר אז מחשבות רעות וכדמסיק לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום היינו לפיכך שמתקדש בזמן שהתפילין עליו כדין צריך להשתדל להיותן עליו כל היום ואף שמחוייב להיותן עליו כל היום וכדמסיק שמצותן כן הוא, הוא מטעם דגם הרמב"ם מודה להא שכמה גדולי עולם לא לבשו תפילין כל היום מטעם שצריכין גוף נקי וכדכתבו התוס' דף מ"ט שגם בימי חכמים היתה רפויה בידם מטעם שקשה ליזהר כל כך וכמפורש בכל הפוסקים שאין נוהגין ללבושם כל היום משום ענין גוף נקי שלכן כתב שישתדל להיותן עליו כל היום כמו המצוה ולא להפטר מצד חששות בעלמא מאחר שמתקדש בזמן שהן עליו שהוא דבר גדול מאד.

שלכן כיון שמתקדש האדם בזמן הקיום בקדושת התפילין הרי שייך שני האופנים דכתבתי באיסור כניסה בתפילין לא רק בשביל התפילין אלא גם בשביל האדם ששם ה' עליו ולכן לא שייך שיועיל כסוי על התפילין מאחר דהאדם שנושא הוא מגולה שהוא עצמו נמי הרי הוא בקדושת התפילין וכסוי על האדם כולו הא לא שייך וגם לא יועיל משום שבטל הכסוי ובגדיו לאדם הלובשן ולכן לא יועיל מה שיכסה התפילין של הראש להתירו שלא יחלו אותם אבל מה שמועיל חפוי הבתים עצמן לשיטת הקדוש מקורביל בשל יד דליכא עליו אותיות הוא משום דהתפילין אין יכולין לקדש האדם בדיני הקדושה יותר מכפי הדינים שיש בעצמן שלכן הקשה דאין להצריכו לחלוץ התפילין והוצרך לומר משום השין דלכן בשל יד שליכא אותיות שהן עצמן יכול להכניס אף שיש בהם קדושה אין לאסור גם מטעם קדושת האדם ומתורץ מה שהקשתי דחפוי אחר הא עדיף מחפוי הבתים לא רק משום שהחפוי עצמו הוא דבר שבקדושה אלא אף אם לא היה דבר שבקדושה הרי הוא כליין וכסוי אחר אינו כליין וא"כ מ"ט לא הותר בכסוי על התפילין של הראש דהוא משום קדושת האדם שנתקדש בשעה שהוא לבוש בהתפילין שלכן השל ראש שאף הבתים אית בהו שין גלוי נתקדש גם האדם בקדושה זו שאסור ליכנס אז לבה"כ מצד האדם ושל יד שהוא מחופה ואין בו קדושה זו לא נתקדש האדם אף בשעה שהוא לבוש יותר מהשל יד

וגם לאופן ב' דהאיסור הוא שלא יכנסו דברי קדושה למקום טומאה וטינופות שהאיור גם בשל יד הוא משום דהבתים כיון שהם ג"כ דבר שבקדושה אינו חוצץ בפני הפרשיות שלכאורה יקשה דעכ"פ יועיל כסוי אחר שהוא חול שיכסה על התפילין אף כשהן עליו בין על השל ראש בין על השל יד כמו שמועיל הכסוי כשהן בידו דג"כ

¹¹¹ בענין הארכנו בס"ד בפשטיל של בני חנניה יו"ט ליפא ע"פ רבים מהראשונים שבשעת קיום המצוה יש קדושה ולכן שייך מעלין בקודש כאשר לובש תפילין אחר הציצית, ושאדם יתקדש בקדושת מצות ציצית בגדר תשמישי קדושה בשעת קיום המצוה, הארכנו בזה בס"ד בשו"ת חמדת ישראל.

מתורץ שהוא מצד קדושת האדם בשעה שהוא לבוש בהם במקומן לקיום המצוה שלא שייך כסוי ולא יועיל כסוי כדלעיל, ורק כשהן בידו שאינו מקיים בהם המצוה וליכא קדושת תפילין כל האדם מועיל כסוי".

ואחר כ"ז יש לנו להתבונן למה האותיות של "דלת" ו"יוד" חלק מה"קשר" של התפילין דוקא שה"ד" הוא הקשר עצמו של הראש, וגם ה"יוד" על ידו נקשר הרצועה להבית כי הוא מעכב הרצועה כאשר מושך אותו בעת ההידוק ונעשה הקשר, ולמה דוקא במקומות הללו נעשה האותיות, מה ענין אותיות שם ש-די דוקא למקום הקשר. והנראה בזה שכמו שמצינו שאמרו רבותינו (חגיגה יב.) "ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד שגער בו הקדוש ברוך הוא והעמידו שנאמר עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב אני אל ש-די אני הוא שאמרתי לעולם די אמר ריש לקיש בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקדוש ברוך הוא ויבשו שנאמר גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב".

והגם שלא באתי לידי מדה הנכונה לבאר דברים הנסתרים הללו, אך לפום רהיטא לא אמנע לכתוב את אשר חננו ה' להבין באופן פשוט לכל בכוונת הגמ' שמתחילה כאשר ברא הקב"ה את עולמו הרי כל מעשיו של הקב"ה לא היה לו צמצום כי הלא הוא אין סוף ולכן גם למעשיו אין סוף ולכן הצריך הקב"ה להוסיף עוד אמירה אבל לא היה די באמירה גרידה של עשרה מאמרות, אלא הצריך אמירה חדשה שיתגבר על אותו אמירה ויתן לאמירה גבול וצמצום וזה היתה ה"גערה" שגער הקב"ה כביכול על אמרותיו ובזה היה שייך האדם המוגבל להיות חלק בהאין סוף של הקב"ה שניתן לה גבול, וזה היתה ע"י השם ש-די שאמר לעולמו די!.

וענין זה הוא ממש הענין של שם ש-די במצות תפילין, כי באמת האדם לא ראו להלוך כהרגלו בהעולם בכל מקום שהוא עם שתי ספרי תורה בידו, ורק להמלך נאמרה המצוה (דברים יז יט) "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" אבל סתם אדם הרי קדושת הספר תורה הוא למעלה למעלה והספר תורה מקומו בארון הקודש ורק ראו להוציאו כאשר הוא מוכן לקרות בו ולעמוד בפניו באימא ויראה כמו במתן תורה, וא"כ התפילין שהם עצמן דברים שבקדושה האיך יתכן שיכול האדם לקיים המצוה שמעיקר הדין צריך לילך בה כל היום (ומה שנהגו רק לתפלה כי קשה מחמת גוף נקוי ולא מחמת עצם הקדושה שמחמת נתרשלו דורות הקדמונים כידוע) לכן הצריך השם ש-די לצמצום האור הגדול של התורה הקדושה שאין לו סוף והאדם מסתכל בה מסוף העולם ועד סופו וא"א לו לחיות באופן זה כי זהו בחינת ביטל הגשם והיצר, אלא צריך להכניס זאת בתוך העולם של ה"אדם" והאיך יתכן זה אלא ע"י השם ש-די מצמצום אותו קדושה כדי שיהא ביד האדם לקבלו, ושיהא לילך בה בכל מקום, ולכן האותיות הם במקום הקשר גופו, שהקשר הוא זה שמשקר האדם אל התפילין כי אפי' בקשר של רק חוץ מזה שהרצועות מתחבר להתפילין רק ע"י הקשר, הרי בלא הקשר לא היה שייך לקשר ע"י הידוק התפילין של ראש אל האדם, וכן בשל יד הקשר מועיל שיהא יכולין לקשר התפילין אל היד, נמצאין למידין שרק ע"י הקשר שהאדם עושה שייך לקשר האדם אל התפילין וקשר זה צריך להיות בשם ש-די, כי רק ע"י השם הזה שייך בכלל שיהיה שייכות בין האדם לקדושת התפילין כמו שנתבאר בס"ד.

ונמצאין למידין שבכל יום האדם קושר התפילין אל עצמו ונעשה גופו קדוש ונעשה חלק מהתפילין עצמו, ודבר זה נעשה רק ע"י מה שבשעת שהקושר התפילין הרי הוא מחבר אותיות שם ש-די להיות מילה אחד ממש בכתיבה ממש והזה האדם מקשר עצמו לכל האורות הגדולות האין סופיות שמונח בספר תורה המונח ומקושר אליו.

וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיךָ

כתוב (דברים פ"ו) "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ... וְקִשְׁרָתְּם לְאוֹת עַל יַדְּךָ וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיךָ".

ז"ל הרא"ש (הלכות תפילין סי' ב) "ולשון טוטפות פי' ר"י לשון תכשיט הנתון על הראש אצל המצח, כמו טוטפת וסרביטין דפרק במה אשה (דף נז). שהוא כלילא המקפת את הראש. א"נ נקרא טוטפת ע"ש שנתון בראש בין העינים... ותפילין לשון פלילה שהוא אות והוכחה לכל רואינו ששכינה שרויה עלינו כדאמר (לקמן סימן יב) וראו כל עמי הארץ וגו' אלו תפילין שבראש" וכ"ה בתוס' מנחות (לד: ד"ה לטוטפות).

וז"ל הרשב"א (חי' לאגדות הש"ס ברכות ו.) "דע כי התפילין קראם הכתוב "טוטפות" בלשון טוטפות ותכשיט ועדי המונח לתפארת מלשון ולא בטוטפות' האמור במס' שבת (פרק במה אשה יוצאה נז) ונצטוינו להניחם בזרוע כנגד הלב לשתי כוונות האחד לרמוז על היות אהבת השם ויחודו וזכרון ממופתיו כחותם על זרועותינו השנית להורות כי ראשית השכל ושורשו שהוא בלב מאיתו ית' שהוא ית' יסוד הכל וממנו ישאבו כל השכלים שהוא שורש הכל, ושל ראש לכוונות האלו גם כן להיותו ית' תפארתו ולעטר מצוותיו ויחודו עטרת לראשנו בעליון המקומות ומקום שהמוח רופס לרמוז שהמוח הוא קיבול השכל ושהוא מתפשט אליו מן הלב מאתו ית' ושהוא שורש להתחלה והתפשטות..."

וז"ל רבינו בחיי (כד הקמח ערך תפילין) "דעת רז"ל שהשכינה דבקה בישראל צריכה לפעולה והיא מצות התפילין כי מצות התפילין אות היא שהשכינה דבקה עמנו ושהיא מקפת כל הקצוות וכדי שתהיה הדעת הזאת רשומה בלבבות נצטוינו לעשות בזה פעולה שתהיה זכרון לאותותיו ולמופתיו אשר הגדיל לעשות עמנו ושנניח אותו זכרון בשני איברים מיוחדים שהם שרשי המחשבה ועיקרי כל הפעולות והן הלב והמוח ושיהיו רצועות התפילין מקיפות את הראש ולכך נקראו התפילין טוטפות שהוא לשון פאר ותכשיט מלשון החכמים שאמרו ולא בטוטפת שהוא לשון פאה פרק במה אשה יוצאה (שבת נז) כי הוא התכשיט שהאשה מתקשטת ומתפארת בו וזה להורות שאנו עם מקבלי התורה מתפארים בשכינה שבה תפארתנו כענין שכתוב (תהלים פט) "כי תפארת עוזמו אתה" והשכינה גם כן מתפארת בנו כענין שכתוב (ישעי' מט) "ישראל אשר בך אתפאר".

וז"ל רש"ר הירש (שמות פרק יג פסוק טז) "ולטוטפת "טוטפות" הן תכשיט למצח. הגמרא בשבת (נז:): מבארת: "טוטפת המוקפת לה מאזן לאזן", היינו רצועה שמתוחה מאוזן לאוזן הווי אומר, סרט המשמש כעטרה. מוצא המילה אינו ברור".

וז"ל המהר"ל (באר הגולה - הבאר הרביעי) "והנה התבאר כי הכבוד מן הנבראים נקרא מלבוש של השם יתברך. אמנם הלבוש הוא נבדל מהלבוש, וכך הכבוד מן הנמצאים כלם הכבוד הזה הוא נבדל מאתו יתברך, רק ע"י הנמצאים שהם כבודו נודע הוא יתברך, כמו שנראה כל אחד ע"י מלבוש לזולתו. אמנם הכבוד והפאר שיש לו מן ישראל הוא ג"כ תכשיט כבוד אל השם ית', ואינו כמו הכבוד משאר הנמצאים, רק הפרש יש. כי כמו החלוק שיש בין המלבוש ובין התפילין, כי המלבוש הוא כבודו של בעל המלבוש והמלבוש נבדל מבעל המלבוש, אבל התפילין הם כבוד ופאר דבוק בו בעצמו והם תכשיט שלו, שלכך נקרא "טוטפת" (דברים י"א) "ולטוטפת בין עיניכם" וכדתניא במסכת שבת (נ"ז, ב') לא תצא אשה בטוטפת ופירשו שם איזהו טוטפות אמר ר' אבהו המקפת מאוזן לאוזן, הרי כי הטוטפות הם תכשיט על הראש, וכך פי' הרמב"ן ז"ל בפ' בא".

וז"ל הג"ר חיים פרידלנדר (שפתי חיים ח"ב אמונה ובחירה דף ר"ע) נביא עוד דוגמאות שאע"פ שהפשט שונה מהדרש גם הוא מלמד אותנו. "ולטוטפות בין עיניך" ויעל שם שהם ארבעה בתים קרויין טוטפות טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים" (שמות יג טז וברש"י) מכאן למדו חז"ל (סנהדרין ד) שיש ארבעה בתים בתפילין של

ראש אבל הפשט הוא ולטוטפות תכשיט למצח לפי הפירוש בשבת (נז:): המוקפת לה מאזן לאזן' הווה אומר נזר (רש"ר הירש) וכעין זה כתב הרמב"ן רבותינו יקראו הדבר המונח בראש טוטפות כמו שאמרו לא בטוטפת ולא בסנבוטין ואמר רבי אבהו איזהו טוטפת המקפת מאזן לאזן' והם רבותינו בעלי הלשון שמדברים בו ויודעים אותו ומהם ראוי לקבלו נמצא לפי הפשט והיו לטוטפות בין עיניך' שיהיו התפילין תכשיט לקישוט בין העינים אמנם פה הפשט אינו סותר את הדרש אבל עלינו לדעת את הפשט שהתורה מצוה עלינו להרגיש שהתפילין הם תכשיט עבורנו' עכ"ל.

המתבאר מכ"ז שענין התפילין אינו רק היכא תמצא כדי לשאת עמנו דבר שיזכיר אותנו אודות עניני אמונה בהקב"ה, אלא צורת התפילין הוא בצורה של תכשיט ולבוש, ונאריך בענין זה בס"ד בסימנים הבאים.

הקב"ה מניח תפילין

אמרו רבותינו (ברכות ז.) "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל שנאמר "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפילתי" תפלתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל.

מאי מצלי, אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יהי רצון מלפני שייכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל י-ה' צבקות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שייכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך".

עוד אמרו רבותינו (ר"ה י"ז, ב') "ויעבור ה' על פניו" ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כש"ץ ואמר למשה כל זמן שישראל חוטאים לפני יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם".

וכן אמרו רבותינו במדרש (ב"ר פרשה ג פסקה ד) "ר' שמעון בן יהוצדק שאל לרבי שמואל בר נחמן א"ל מפני ששמעתי עליך שאתה בעל אגדה מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו אמרה ליה בלחישא א"ל מקרא מלא הוא (תהלים קד) "עוטה אור הכשלמה" ואת אמרת לי בלחישא אתמהא א"ל כשם ששמעתי בלחישא כך אמרתיה לך בלחישא...". והמהרש"א הביא מספר ישן שהטלית הוא אותו טלית הנ"ל במס' ר"ה.

ראינו שכביכול הקב"ה מתפלל והוא מתפלל בבית המקדש הוא בית תפלתו, ומבקש מהכהן הגדול לברך אותו יתברך כביכול, ויש לו טלית שמתעטף בו, ועד"ז מצינו בתפילין.

אמרו רבותינו (ברכות ו.) "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו" בימינו זו תורה שנאמר "מימינו אש דת למר", "ובזרוע עזו" אלו תפילין שנאמר "ה' עוז לעמו יתן", ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו אמר ליה "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל אין דכתיב "את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמריך היום" אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי אמר ליה "כי מי גוי גדול" ו"מי גוי גדול" "אשריך ישראל" "או הנסה אלקים" "ולתתך עליון" אי הכי נפיש להו טובי בתי אלא "כי מי גוי גדול" "ומי גוי גדול" דדמיין להדדי בחד ביתא "אשריך ישראל ומי כעמך ישראל" בחד ביתא "או הנסה אלקים" בחד ביתא "ולתתך עליון" בחד ביתא וכולהו כתיבי באדרעיה".

ועוד אמרו בענין זה (מנחות לה:) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך תניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש והסרותי את כפי וראית את אחורי אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין אמר רב יהודה קשר של תפילין צריך שיהא למעלה כדי שיהו ישראל למעלה ולא למטה וצריך שיהא כלפי פנים כדי שיהו ישראל לפני ולא לאחור".

אנו רואין מגמ' הנ"ל שכתוב בתפילין דמרא עלמא שבחיהי דבני ישראל, שתכלית הענין של תפילין הוא לזכור אהבת דודים, הוא תכשיט של אהבה, תכשיט המבטא את אהבה שיש לו להאחר ואצל הקב"ה זהו מבטא האהבה שיש לו אל בני ישראל, וכביכול הקב"ה אינו מסיח דעת מבני ישראל כמו שאסור להסיח דעת מתפילין ויסוד איסור הסיח הדעת הוא מחמת שזהו יסוד התכשיט לזכות בכל עת וזמן אהבתו לדודו ואהבתו.

כתוב "שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לֶבָבְךָ כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּי עֲזָה כַמֶּנֶת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֵׂאוֹל קִנְיָה רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפֵי אִשׁ שְׁלֵהֲבִתָּהּ. מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֶהְבָּה וְנִהְרוֹת לֹא יִשְׁטַפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בְּיָתוֹ בְּאֶהְבָּה בּוֹז בּוֹזוֹ לִי".

ובפירוש המיוחס להרמב"ן (ואינו אלא לרבינו עזריאל) כתב "כחותם על זרועך: שהוא כנגד הלב כמו שאמרו חז"ל בברכות מנין שהקב"ה מניח תפילין וכו'".

והגר"י אייבשיץ זצ"ל בספרו תפארת יהונתן (שמות פכ"ח פ"ו) כתב "וכנסת ישראל צווח "שימני כחותם על זרועך וכחותם על לבך" והיינו שנהיו חקוקים בזכרון אהבה לה' במעשה ובמחשבה כמו תפילין שלנו וזהו אמרם "הקב"ה מניח תפילין" ולכך נשא אהרן שמות בני ישראל על כתיפיו דהיינו "כחותם על זרוע ועל לבו" והם "תפילין דמרי עלמא" והם לזכרון והבן".

כנסת צווח להקב"ה "שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לֶבָבְךָ כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּי עֲזָה כַמֶּנֶת אֶהְבֶּה" אנו מבקשים מהקב"ה שלא שיזכור תמיד אהבתו אלינו ולא יסיח דעת מאתנו מגודל אהבתו אלינו.

“שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך פי עזה כמות אהבה”

כתוב (דברים פ"ו) “וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ, וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ, וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָן וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ, וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ”.

וכתב הרשב"ם “לאות על ירך לפי עומק פשוטו יהיה לך לזכרון תמיד כאילו כתוב על ירך כעין שימני כחותם על לבך, בין עיניך כעין תכשיט ורביד זהב שרגילין ליתן על המצח לנו”.

ורבים תמהו על דבריו האיך יפרש עומק פשוטו של מקרא שלא כדברי רבותינו שיש מצוה להניח תפילין, אך באמת לא הבנתי כלל כוונתם וכמדומה לי שטעו בכוונתו, יש שתי דיונים כוונת הקרא המכוון של הקרא, הרשב"ם מבאר שמילות הללו של “וקשרתם לאות על ירך וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ” הוא שהדרך היה לעשות תכשיט באופן וצורה זה של קשירה ליד ולטטת בין עינים. ואחר שידענו פשוט הביאור של מילות המקרא, כעת יכולין להתבונן במכוון של המקרא, מה רוצה הקב"ה מאתנו בזה שצונו בתכשיט כזה האם המכוון פשוט לאיזה תכשיט שיהיה, או שיש הלכות מסוימת האיך יהיה התכשיט, אבל כל מה שיהיה בסופו יהיה רק בתוך המסגרת של תכשיט כי זהו ביאור המילות של המקרא.

זהו בדומה מה שכתוב בקרא “בסוכות תשבו שבעת ימים” שכולנו יודעים מהו סוכה, אך האם די בכל סוכה שיהיה או שצריך הסוכה להיות באופן מסוים שצריך להיות צולתה יותר מחמתה וצריך לראות הכוכבים ושלא יהיה למעלה מעשרים אמה ודי בשתי דפנות וטפח וכו', אבל בסופו של דבר כל מה שיהיה ההלכה מחייב כולו תחת הפשוטו של מקרא של סוכה. כן הוא כאן פשוטו הוא שלא התכוון הרשב"ם שעל פי פשוטו אין כאן חיוב, לא בא אלא לבאר צורת המצוה על פי פשוטו של מקרא, וכל מה שקבלו חז"ל בזה נכנס בתוך הגדרה הזו, ודברים הללו היה צריכים להיות פשוט.¹²

הארכתי בזה מכיון שבאמת דברי הרשב"ם הם יסודיים מאוד ונוקב ויורד לפשוטו של הצורה של מצות תפילין, דבר שנדלג עליו לגמרי בספרים ולא עוד אלא פירושו כאלו הודחה וכאלו יש בה ענין כנגד המסורה רח"ל, אך האמת הוא ההיפך שצריכין אנו להבין שצורת לבישת תפילין הוא שהקב"ה צוה לנו מחמת אהבתו אלינו ללבוש בגד מיוחד שמסמן אותנו להיות לו כעם כדרך האהובים החוקקים בבשרם ולובשים תכשיט המסמן גודל אהבתם זה לזה, ומילות “ואהבת את ה' אלקיך” הולך גם על “וקשרתם לאות על ירך וגו'” כי כל תכלית מצוה זו הוא לקשר בעבותות אהבה את ה' אלקינו אלינו כדבר רעים אהובים.

ונראה שהטעות בזה יסודו שאנו מסתכלים על מצות תפילין כאלו הוא מזוזה, שכפי הנראה מצות מזוזה הוא רק לזכרון בלבד ואינו מוסיף כלום בהבית ואינו כתכשיט הבית (אבל באמת יתכן שגם כאן יש טעוס), וכן

¹² ז"ל האבן עזרא (שמות פ"ג פ"ט) “והיה לך - יש חולקין על אבותינו הקדושים שאמר כי לאות ולזכרון. על דרך כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך. גם וקשרתם לאות על ירך כמו קשרם על לוח לבך תמיד גם וכתבתם על מזוזות ביתך. כמו כתבם על לוח לבך. ומה שיהיה לאות ולזכרון. שיהיה שגור בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים. ואין זה דרך נכונה כי בתחלת הספר כתוב משלי שלמה. והנה כל מה שהזכיר הוא דרך משל. ואין כתוב בתורה שהוא דרך משל חלילה. רק הוא כמשמעו. על כן לא נוציאנו מידי פשוטו. כי בהיותו כמשמעו איננו מכחיש שקול הדעת. כמו ומלתם את ערלת לבבכם. שנצטרך לתקנו לפי הדעת. וא"ר משה הכהן כי יד ברוב המקרא היד השמאלית. אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים. ידה ליתד תשלחנה. ודברי הקבלה חזקים ואין צריכין חזוק.¹² וז"ל ר' יוסף בכור שור (דברים פ"ו פ"ט) “וכתבתם על מזוזות ביתך - כדי שתזכור בשעת יציאה וביאה. והמפרשים שזה כמו “שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך” ואינו מדבר בתפילין ומזוזות, טועים ומשבשים ומראים פנים בתורה שלא כהלכה, ולא שמו לב מה שאומר הקב"ה אל משה “פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות”, ולפי דבריהם אילו חידות הם, ומה טעם לא נתנו לב על רבותינו שהיו יודעים לטהר את השרץ מן התורה, ומעולם לא תמצא אחד מהם שחיסר מצוה מן התורה, ולא נחלקו רק בדיקוקי המצות וגזירותם, אבל לעקור גוף מצוה לא תמצא מחלוקת, והם מחסרים בפשטיהם, שרא להו מרייהו ועל כיוצא בהם אמרו רבותינו פושעי ישראל - קרקפתא דלא מנח תפילין, כי על המניחין ללבושן מחמת ענוה, לפי שצריכין גוף נקי. ועל מי שאין לו ואינו מוצאן, חס ושלום לא אמרו, אלא על הכופרים במ" ודוק.

מסתכלים על מצות תפילין שענינה הוא רק לזכור נסים של יציאת מצרים וכדו' ואינו ענין של לבוש כלל, ואינו מוסיף הדר ויופי להאדם בשום צורה שיהיה, אבל זהו רחוק מהאמת כמו שנתבאר שהקב"ה צוה אותנו להניח עלינו אותו מושג של קשר ותכשיט בין הדודים לזכור אהבתם ז"ל, והשתמש בה לצורך אהבתו וריעתו עם בני ישראל כדי שנזכה אהבתנו זה לזה.

סיפר רבי יעקב ניימן בעת שביקר בישיבתנו בלידא סיפר רבי ירוחם ממיר שפעם אחת היה בבית מרחץ וראה על יד שמאל של גוי תמונת אדם חקוקה וכששאל לפרש הדבר ענו לו שאותו גוי אוהב מאוד את האדם שתמונתו חקוקה והיות ואינו רוצה לשכחו לכן חקק את צורתו על ידו כדי שבכל פעם שירצה להזכר באהבו יביט בידו ויראה דיוקנו החקוק בה.

ואמר המשגיח רבי ירוחם ממיר צא ולמד אם אדם מבין בשכלו לחקוק על ידו את מה שאוהב כדי שיהא מצוי אצלו תמיד ולא ישכחהו הנה כדי לא לשכוח אהבתנו לה' ית' יש צורך להניח תפילין על היד כדי שבכל עת נזכור אהבתנו לה' (דרכי מוסר הובא בספר טללי אורות).

ובכתבי הרמב"ן הנקרא תר"ג מצות היוצאים מעשרת הדברות דאיירי שם לגבי המצוה דוהלכת בדרכיו וכתב שם בין דבריו וז"ל וכן להדמות כל אדם בדרכיו הטובים לבוראו דכתיב כי תשמור את מצות ה' אלקיך והלכת בדרכיו וזה כולל מצות עשה ומצות לא תעשה וכו' ובכלל והלכת בדרכיו להניח תפילין כמו שאמרו חז"ל מניין שהקב"ה מניח תפילין שנאמר וכו' ובכלל והלכת בדרכיו לעשות ציצית בל"ב חוטיין וכו' ואומר ויעבור ה' על פניו ויקרא מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור וכו' והיינו שכמו שהקב"ה מניח תפילין כדי שלא יסיח דעתו מאהבתו אלינו, כמו כן עלינו לילך בדרכיו להניח תפילין כדי שלא להסיח דעתו ממנו יתברך מרוב אהבתנו אליו.

וענין זה שכתב הרשב"ם אינו רק חידוש שלו מצינו אותו במפרשים רבים וכבר הוקדם יסוד זה בדברי רבותינו ז"ל, וכבר העתקנו לעיל יסוד זה מדברי הגמ' בברכות שמבואר שזהו היסוד של תפילין דמרי עלמא, ביארו המפרשים על המקרא "שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה וגו'..." וכעת נעתיק עוד מחז"ל ומפרשים האיך מקראות הללו קאי כל מצות תפילין וכדברי הרשב"ם.

ואמרו רבותינו (מד"ר שה"ש פר' ח פס' ה) "ד"א "שימני כחותם" ר' ברכיה אמר זה קריאת שמע שנא' (דברים ו') והיו הדברים האלה וגו' על לבך, "כחותם על זרועך" אלו התפילין המד"א (שם) "וקשרתם לאות על ידך". ובמדרש שה"ש זוטה כתב "כחותם על זרועך. כדרך התפילין הללו שנותנים על זרועותיהם של בני אדם ואין בהם מום. כך אין ביצחק מום" משמעות דברי רבותינו כאן שהם קורין לתכשיט של בני אדם המורה על אהבתם ז"ל בשם "תפילין".

ובזוה"ק (ח"ג נד:) איתא בזה"ל "תו פתח ואמר, (שיר ח ו) שימני כחותם על לבך וגו', שימני כחותם, כנסת ישראל אמרה דא לקודשא בריך הוא, שימני כחותם, מאן הוא חותם, דא חותם דגושפנקא דקשוט, כחותם על לבך, דא חותם של תפילין דאנח בר נש על לביה, כחותם על זרועך, דא יד כהה דמנח בההוא זרוע, ומנו יצחק, וכנסת ישראל קאמר, שימני כחותם, חותם מבעי ליה, מאי כחותם, כאינון תפילין דרישא, דאתי שבחא לכל גופא, ועל דא תפילין בזרוע על הלב, ובדא אשתכח בר נש שלים, כגוונא דלעילא.

ובחובות הלבבות (הקדמח שער היחוד) האריך בזה וז"ל "ואחר כן נעתק מחובות האברים אל מה שיש בו מעשה בלבד ושמהו שלשה חלקים באמרו (דברים ו ח) "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" והם תפלה של יד ותפלה של ראש והמזוזה וכולן גורמות לזכור את הבורא ולאהבו בלב שלם ולכסוף לו וכמו שאמר הכתוב בחקי זכרון אהבת האוהבים (שה"ש ח ו) "שימני כחותם על לבך כחותם על

זרועך כי עזה כמות אהבה ואמר ישעיה (מט טז) "הן על כפים חקתיך" ואמר (חגי ב כג) "אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאום ה' ושמתיך כחותם" ואמר (שה"ש א יג) "צרור המור דודי לי בין שדי ילין" ושם אותם שלשה כדי שיהיו חזקים וקיימים יותר כאשר אמר החכם (קהלת ד יב) "והחוט המשולש לא במהרה ינתק".

וז"ל הרשב"א (חי' לאגדות הש"ס ברכות ו). "דע כי התפילין קראם הכתוב טוטפות בלשון טוטפות ותכשיט ועדי המונח לתפארת מלשון ולא בטוטפות' האמור במס' שבת (פרק במה אשה יוצאה נז) ונצטוינו להניחם בזרוע כנגד הלב לשתי כוונות האחד לרמוז על היות אהבת השם ויחודו וזכרון ממופתיו כחותם על זרועותינו ... ושל ראש לכוונות האלו גם כן להיותו ית' תפארתינו ולעטר מצוותיו ויחודו עטרת לראשנו..."

וז"ל רבינו בחיי (כד הקמח ערך שבועות) "דע כי בכלל האהבה מצות עשה של תפילין וציצית שהאזהב את אוהבו וזכרו תמיד וכתוב בתפילין (שמות יג) "ולזכרון בין עיניך".

ובפירוש רבינו אביגדר כהן צדק האריך בזה וכתב בזה"ל "כחותם על זרועך" ... ד"א כחותם על זרועך אילו התפילין ולכך סמך **כי עזה כמות אהבה** לפי שכתוב בתפילין **"ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך"** וגו' פי' אפי' נוטל נפשך ולכך כתוב כחותם על לבך, ולפי שתפילין קשורים כנגד הלב שנאמר "קשרם על לבך" (משלי ו, כא), **ולכך סמך רשפי רשפי אש** וגו' כמו שמפרש בגמרה אילו פושעי ישראל קרקפתא דלא מנח תפילין ולכך **אש ימים מניחים תפילין בשנה** מן שס"ה ימים תסיר ס"ד, נ"ב שבתות, וימים טובים י"ב עם ט' באב, נמצא שגיהנם שולט אש' ימים בשנה בלא שבתות וימים טובים ששבת, וימי הנחת תפילין מציל מהם. אך פורי' נושאים תפילין בהשכמה אך לא כל היום כדאמר חייב אדם לבסומי וכו', פ' כמו שפי' רבו' יום ט' באב מניחין תפילין בשעת התפילה לפי שהוא אבילות ישנה ואין אבל פטור מן התפילין רק יום אחד בס' פ' הישן, ויש פוסקים שאין להניח תפילין בט' באב לפי שנאמר השליך משמים ארץ תפארת ישראל (איכה ב, א)..."

וכדי להעתיק עוד פעם מדברי הגר"י אייבשיץ זצ"ל הנ"ל לשכתב "וכנסת ישראל צווח" שימני כחותם על זרועך וכחותם על לבך" והיינו שנהיו חקוקים בזכרון אהבה לה' במעשה ובמחשבה כמו תפילין שלנו וזהו אמרם "הקב"ה מניח תפילין" הרי שהיה פשוט אליו שתכלית מצות תפילין הוא להיות קשור באבתות האהבה אליו יתברך **"וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ... וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ"** ומזה ביאור יסוד תפילין דמרא עלמא שהוא כדי להיות קשור באהבתנו.

ודברים נפלאים ראינו בהאי ענינה הלכה למעשה ע"פ החובות הלבבות הנ"ל בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קפה) וז"ל "שיל"ת, יום שמחה וששון ליהודים תקע"ג לפ"ק: השם חכמה בטוחות, ישיגהו שובע שמחות, ואור צח וצחצחות, וינהלו על מי מנוחות, לה"ה אהובי כנפשי מחותני הרב הגאון המופלא ומופלג כש"ת מו"ה בונם גינס נ"י אב"ד ור"מ דק"מ מ"ד יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני יום אתמול ביום התענית, ולהיות אמרותיו חביבים עלי אמרתי להשתעשע בהם היום יום שמחתנו ותהי' לי למשיבת נפש. וע"ד אשר שדר לן חורפא ואיהו חוליא מתקו לחכי דברי תורתו, ואשר נתקשה להסוברים דאף הן היו באותו הנס סברא דאורייתא היא (עי' תוס' מגילה ד' ע"א ד"ה שאף) לחייב נשים במצות עשה שהזמן גרמא, הא אבוהון דכולהון תפילין דילפינן כל התורה מהם לפטור מ"ע שהז"ג [קידושין ל"ד ע"א] ותפילין גופי' כתיב בהו סוף פרשת בא כי ביד חזקה וגו', והרי נשים היו באותו הנס ואפ"ה פטורין מתפילין, וא"כ הוא הדין כל מצות עשה שהזמן גרמא אף על פי שהיו באותו הנס יפטרו, אלו דברי פר"מ.

אבל האמת יורה דרכו, דתפילין אינם מטעם יציאת מצרים לחוד כי הוא מחק אהבת אוהבים לישא כל אחד חותם אהבת חברו על עצמו, וכדכתיב [שה"ש ח' - ו'] שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות

אהבה, וכן כתב החסיד בעל חובת הלבבות [בפתיחה לשער היחוד], ולכן אחז"ל [ברכות ו' ע"א] הקב"ה מניח תפילין, ותפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו אהבת ה' את ישראל והני דידן מאי כתיב בהו אהבתינו את ה' וקבלת עול מלכותו ויחודו וכדכתיב בפרשת שמע ובפרשת והיה ושם לא נזכר יציאת מצרים כלל, אך הואיל וגם זה מעורר האהבה לזכור חסדו אשר עשה עמנו בצאתנו ממצרים, על כן לסניף בעלמא אמר בשעה שנכתוב אהבת ה' לנו על חותם לבנו נזכיר גם את זה ואיננו אלא סניף, והפטור מעיקור החותם לא נתחייב בסעיף מסעיפי המצוה שהוא יציאת מצרים אעפ"י שהי' באותו הנס, ולא שייך לחייב נשים שאף הם היו באותו הנס אלא בפסח חנוכה ופורים, וגם בסוכה לולי האזרח משום שכל עיקור המצוה לא נתקן אלא בשביל זה אבל לא בתפילין...".

תפילין: הקישוט של קידושין

בְּטָלִית וְטוֹטְפֶת כְּמוֹ פֶלֶה מְקַשְׁטֶת

בזמר הידוע של אודה לא-ל לבב חוקר אנו משבחים את הקב"ה בזה"ל "יִמְצָאָה מְקַשְׁטֶת בְּטָלִית וְטוֹטְפֶת כְּמוֹ פֶלֶה מְקַשְׁטֶת. תְּמִיד בְּבוֹקֶר בְּבוֹקֶר" מצות תפילין וטלית עושה את בן הישראלי מקושטת לפניו יתברך כמו כלה המקושטת בפני החתן, כל כך הוא הנישאות חן אשר מביא עליו הבן הישראלי בליבשת בגדים הקדושים הללו לפני השי"ת, ויתבאר ענין זה ביתר שאת בסימן זה בס"ד אשר באמת תפילין הוא לבוש המפוארת של נישואין להחתן וכלה.

תפילין הוא מלבוש וקישוט

אמרו רבותינו (שבת סא). "ואיכא דמתני לה אסיפא ואם יצא אינו חייב חטאת אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת זמן תפילין הוא אלא אפילו למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא אינו חייב חטאת מאי טעמא דרך מלבוש עבידא".

וכתב הריטב"א "מאי טעמא דרך מלבוש עביד. פירוש דכיון שזה דרך קשטו ולבושו בחול אפי' בשבת שאין המצוה נוהגת אין זה חשוב כהוצאה אלא כמלבוש בעלמא, ולא חשיבא הוצאה אלא כשהוציאם בידו, וא"ת ומאי שנא מהא דאמרינן לקמן (ס"ב א') גבי אשה בטבעת שיש עליה חותם שהיא חייבת כשהוציאנו בידה מפני שכן דרכה בחול ולא אמרינן דרך מלבוש עביד, י"ל דלא דמו דהכא דרכו בחול בכך לשום מלבוש וקשוט ואין שם הוצאה חל עליו, אבל התם כשהוציאנו בחול בידה אינה דרך מלבוש וקשוט שהרי אין לאשה קשוט בטבעת שיש עליה חותם ולשם הוצאה בעלמא היא מוציאנו, וכיון שכן היא המחייבתו להיות הוצאה גמורה".

הכוונה בזה שהיות שיש לו שם מלבוש וקשוט בחול אינו אובד שם מלבוש, וכעין מה שכתב בשלחן ערוך הרב (סי' ש"א סי"ז, הובא בקובץ גינת ורדים קובץ כ"ב דף 244) "אבל יוצאין בשק ויריעה וחמילה דרך מלבוש מפני שדרך לצאת בהן בשעת הגשמים ולכן אף שלא בשעת הגשמים שם מלבוש עליהם" וזאת הוא ענין תפילין שהוא מלבוש וקישוט ואינו רק לזכרון בעלמא כמזוזה.¹³

"פארך חבוש עליך"

אמרו רבותינו (ברכות יא). "אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר (יחזקאל) "פארך חבוש עליך" הנה אם מצות היה רק ענין של זכרון שאנו מניחים אותם עלינו כדי שנזכר ביציאת מצרים ונאמין בו יתברך אבל אינו ענין של תכשיט לא מובן כלל דברי רבותינו, אבל באמת הבינו רבותינו שהתפילין הוא ה"פאר" שלנו היינו תכלית היופי שלנו וכמו כתר על ראשינו ולא סתם ענין של זכרון חשוב.

כתב המחבר (או"ח סי' תקנה ס"א) "נוהגים שלא להניח תפילין בתשעה באב שחרית, ולא טלית, אלא לובשים טלית קטן תחת בגדיו בלא ברכה, ובמנחה מניחים ציצית ותפילין ומברכים עליהם".

ועי' בטור ובב"י מקור הדברים ונעתיק מספר הרוקח (אות שי) שכתב הענין בשלימות ומקורותיו וז"ל "תשעה באב אין מתעטפין על שם "בצע אמרת", ולא תפילין על שם "השליך משמים ארץ תפארת ישראל", נותנין אפר

¹³ ובד"ז איתא בדין המוציא תפילין בשבת שאיתא בגמ' (עירובין צו) "רבן גמליאל אומר שנים שנים: מאי קסבר אי קסבר שבת זמן תפילין הוא זוג אחד אין טפי לא ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא ומשום הצלה דרך מלבוש שרו ליה רבנן אפילו טפי נמי לעולם קסבר שבת לאו זמן תפילין הוא וכי שרו רבנן לענין הצלה דרך מלבוש במקום תפילין אי הכי זוג אחד נמי אין טפי לא אמר רב שמואל בר רב יצחק מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין (ועי' במ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ח דהוה תכשיט)

מקלה בראשיהן כדאיתא בפרק חזקת הבתים "לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר" המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה שנאמר שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה" וכן כאן מובן כנ"ל שתפילין חוץ ממה שהוא מצוה לזכור עיני אמונה הוא באמת פאר ותכשיט אשר לא ראו למתאבל להתלבש בה, וכן רואין כאן שכביכול בעת הגלות הקב"ה הסיר אותו תפילין ואותו טלית, וע"ז אנו מתאבלים בת"ב.

ועי' בטור (או"ח סימן כה) שכתב בזה"ל "וראיתי לא"א ז"ל שהיה מדקדק להניחם כשהיה מסדר הברכות והיה מסדרם זה אחר זה עד עוטר ישראל בתפארה ואז היה מניחם ומברך עוטר ישראל בתפארה לפי שהתפילין נקראין פאר שנא' "פארך חבוש עליך" ונקראים תפילין לשון פלילה שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשינן אלו תפילין שבראש".

וכתב רבינו בחיי (כד הקמח ערך חפילין) "התפילין הם תפארת למי שמניחן הוא שכתוב ביחזקאל (יחזקאל כד) "פארך חבוש עליך" ולכך אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר, סימן אדנות הוא שכתוב ויראו ממך, ומזה אמרו רז"ל (גיטין מ) שכל עבד שמניח תפילין בפני רבו שהוא יוצא לחירות לפי שהתפילין סימן האדנות והמלכות והכל יראים מן המלך... ולכך היתה הנחת תפילין בגבהו של ראש מקום שמלכי ישראל נמשחים שם בשמן המשחה ועל זה דרשו רז"ל (שבת קנג) "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (קהלת ט) זו מצות ציצית ושמן על ראשך אל יחסר זו מצות תפילין נתנו החכמים רמז לתפילין כשמן על הראש והוא המקום בראש שמלכי ישראל נמשחים שם והוא מקום הנחת תפילין בראש מקום שמוחו של תינוק רופס".

"כחתן יכהן פאר"

כתוב (ישעיה פס"א) "ויום נקם לאלקינו לנחם כל אבלי, לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר... שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה".

ואמרו רבותינו (בב"ב ס:) "שנאמר אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו' מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי היכא מנח לה במקום תפילין שנאמר "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר" למידיים אנו מכאן שבזמן הגלות על החתן לסלק הפאר של תפילין ולשום תחתיו אפר, וזהו כנ"ל שבשעת החורבן שם "השליך משמים ארץ תפארת ישראל".

אבל הנביא ממשך שבזמן הגאולה תהיה דגוש מיוחד "כחתן יכהן פאר" שישוב הקב"ה הפאר שלנו במיוחד כפארו של חתן, והיינו שיופיו הגדול של החתן מקושר מאוד ביופיו של התפילין ומצינו במשך הדורות שהיה מנהג שהחתן היה לבוש תפילין בשעת החופה מחמת פסוק זה "כחתן יכהן פאר".

כתב הכל בו (סי' ע"ה) והאורחות חיים "יש מקומות שנהגו להניח עליו התפילין בשעת החופה ומשימין נזר על ראשו במגבעת של משי לקיים כחתן יכהן פאר".

וכן כתב בשיירי כנה"ג (אה"ע ב"י סי' ס"א) "שיהא מעוטפים בטלית של מצווה בשעת כניסה לחופה וכבר ראיתי ג"כ מי שנוהג להניח תפילין בראשו על טעם כחתן יכהן פאר".

כתב הג"ר יצחק רצאבי זצ"ל (שלחן ערוך המקוצר ח"ז דף ש"מ) "נהגו בעי"ת צנעא שהחתן מעוטר בתפילין בשעת שבע ברכות הנישואין וכל הנלוה אליהן כיון שעשו זאת אחר תפילת שחרית ואף שכולם חולצים בגמר התפילה הוא אינו חולץ עד לפני הליכתו לחדר הייחוד וכן פושט טליתו אז ושמעתי מר' שלמה בנו של מהר"י הלוי כי בעבר היו נוהגים שם שהוא נשאר עם התפילין גם בחדר הייחוד אלא שנתבטל הדבר מקרוב בגלל טענת המינים אנשי הכת ואכן מצאתי חיזוק לדבריו בעולת שלמה למהר"ש בדיחי פרשת במדבר דף ש"ג שהיה בדור הקודם להם שצריך להיכנס לתופה שעת הייחוד בציצית ותפילין ולומר ליקבה"ו יעו"ש...".

ענין זה שיש דגוש חזק ומיוחד עם לבישת תפילין בחתן מצינו בכלל ענין תפילין שהוא מרומז על הקידושין בין ישראל להקב"ה.

כתוב (הושע פ"ב) "לִכְנֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיחַ וְהִלַּכְתִּיחַ הַמַּדְבָּר וְדַבַּרְתִּי עַל לְבָבָהּ, וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרִמְיָהּ... וְהִיָּה בְיָוִם הַהוּא נְאֻם ה' תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעַלְי... וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בְּיָוִם הַהוּא עִם חַיֵּת הַשָּׂדֶה... וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבֶטֶח, וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים, וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְאַמוּנָה וְיָדַעְתָּ אֶת ה', וְהִיָּה בְיָוִם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנֶנּוּ אֶת הָאָרֶץ, וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת הַדָּגָן..."

שלשה פסוקים הללו של וארשתיך אנו אומרים בשעת הנחת התפילין בשעת קשירת שלשה כריכות, ומקורו י"א מבעל המגלה העמוקות וי"א מבעל מצת שמורים, ופשוט שזה מיוסד על דברי הזוה"ק והאריז"ל (המובא בספר מצותך שעשועי) שהנחת תפילין וקשירתה הוא על דרך נישואין ונעתיק דבריהם הקדושים.

איתא בתיקוני זהר (פג): "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו" הכא פקודא דתפילין תא חזי כל מאן דאנח תפילין על רישיה ועל דרועיה קלא סליק בכל יומא לכל חיוון מרכבות, ואופנים ושרפים ומלאכים דממנן על צלותין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפילין, דעליה אתמר "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו", "בצלמו" בתפילין דרישא כגוונא דתפילין דמארי עלמא, דאינון שכינתא עלאה תפילין על רישא (דאיהו) דעמודא דאמצעייתא, דאיהי כללא דתלת ספירן קדמאין, ועמודא דאמצעייתא כליל שית ספירן, ואימא עלאה תפילין על רישיה איהו תפילין דאנח קודשא בריך הוא בכל יומא, ב"צלם אלקים" תפילין דיד דא שכינתא תתאה דאיהי קשירא ליה, ועלה אתמר ונפשו קשורה בנפשו, תרוייהו ביחודא חדא בקשורא חדא, רצועה כריכה באצבעא שמאלא דא קדושין דילה, דאיהי טבעת כריכה באצבעא דילה, ובה איהי קשירא עמיה ואיהו עמה, הא קדושה ברכה כללא דשבע ספירן, ואינון שבע ברכאן דחתן..."

והאר"י דיבור בענין זה (שער הכוונות - דרושי תפילין דרוש ה) וז"ל "סדר הנחת התפילין בתחילה יקשור תש"י בזרועו השמאלי על הקיבורת וכסה זרועו בטלית כדי שתהא הנחת תפילין בהצנע. ואח"כ יכרוך הרצועה סביב זרועו ז' כריכות כנגד שבעה נערוות הראויות לתת לה כמבואר אצלנו עניינם. ואחר שיכרוך הז' כריכות אז יניח תש"ר ולא קודם הכריכות ואחר שכבר הניח תש"ר שהוא בעלה אז יתן לה הבעל קדושין שה"ס כריכות הרצוע' סביב האצבע האמצעי הנקרא אמה כדרך הטבעת העגול של הקידושין הניתן באצבעה".

ובראשית חכמה (שער הקדושה פרק ו אות פב) אחר הביאו דברי התיקו"ז הנ"ל כתב בזה"ל "ואגב מבואר שהרצועה שאנו כורכין באצבע היא טבעת הקדושין שהזכר נותן לה ומכאן היה אומר מורי עליו השלום (אור יקר תיקונים ח"ב) שאין ראוי לכרוך הרצועה על האצבע עד שיניח תפלה של ראש שהיא סוד הזכר שאם עדין לא בא הזכר קדושין מהיכן וכן מנהג רוב ישראל ואין ראוי לשנות המנהג וכן היה אומר מורי עליו השלום שכריכה זו שבאצבע צריך שתהיה מעמד שהזכר המקדש את האשה מקדש אותה מעומד (תיקונים כו א) שהקדושין הם מעלמא דדכורא ודרכו מעומד".

ואמרו רבותינו בזה"ק (ח"ג רל: פר' פנחס) "חתן לימינא, כלה לשמאלא. כד אתיין לה לחופה, בכמה מיני נגונא, צריכין ישראל לאתערא לון לתתא, בשירות ותשבחות, בכל מיני נגונא בצלותא, הא קא אתיין לחופה. וצריכין ישראל למיהב קדושין לפלה. מחתנא, בקשורא דתפלה דיד, למיהוי קשירא ליה, ולעטר לון בתפילין דרישא, דאיהו פאר, הדא הוא דכתיב, (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך. ותלת כריכין דרצועה, לקבל ג' קדושות, דאינון קדוש קדוש קדוש, (רצועה) קדושה לך ישלשו. וצריך לברכא לון בשבע ברכאן, דאינון שבע ברכות דקריאת שמע, בשחר שתיים לפניה ואחת לאחריה. ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה.

וְכֹלָה בְּחוֹפָהּ, דְּאִי־הִי בְּדִיּוֹקְנָא דְכִנְפֵי מַצּוֹה, בְּצִיצִיּוֹת מוֹזְהָבוֹת, וּתְכֵלֶת וְלָבָן, כְּסָא דִּין וְכִסָּא רַחֲמִים, כְּלִיל דָּא בְּדָא. וְכַמְּה קְשָׁרִים וְחֲלִיין, סַחְרֵינָה. בְּכַמְּה מְרַגְלָאן וְאַבְגִּין וְקִירִין, מְלִיין סְגוּלוֹת, סַחְרִין לְגַבִּיהָ, בְּדִיּוֹקְנָא דְזִגִין וְרַמוּגִין, דְּלְבוּשֵׁי מְלָכָא וּמְטָרוֹנִיתָא, דְּאִינוּן ד' בְּגָדֵי לָבָן, וְד' בְּגָדֵי זָהָב, מְסַטְרָא דְתַרְיִן שְׂמֵהּ, וְדו"ד אֲדִנְיָ, כְּשֵׁמוֹ כֵּן כְּסָאוֹ, כֵּן חוֹפְתוֹ, כֵּן לְבוּשׁוֹ. רְשִׁים שְׂמִיָּה בְּכֹלָא, כַּד בְּעֵי לְאַעְלָא בְּהִיכְלִיָּה, לְמַהוּי תַּמּוֹן חֲתוּן בְּכֵלְתִיָּה, בְּח"י בְּרַכָּאן דְּצִלוֹתָא, דְּאִי־הִי (נ"א בְּהִיכְלָא לִיחַדָּא תַּמּוֹן בְּצִלוֹתָא בְּח"י בְּרַכָּאן דְּצִדִּיק דְּאִי־הוּ) כְּמַרְאָה הַקְּשֵׁת".¹⁴

---

¹⁴ תרגום "חתן לימין, כלה לשמאל. כאשר מביאים אותה לחפה, בכמה מיני גוונים צריכים ישראל לעורר אותם למטה, בשירות ותשבחות, בכל מיני נגון, בתפלה הנה הם באים לחפה. וצריכים ישראל לתת קדושין לפלה מהחתן בקשירת תפלה של יד, להיותה קשורה לו, ולעטר אותם בתפלין של ראש, שהיא פאר. זהו שפתוב (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך. ושלוש כריכות של רצועה כנגד שלש קדשות, שהן קדוש קדוש קדוש, (רצועה) קדשה לך ישלשו. וצריך לברך אותן בשבע ברכות, שהן שבע ברכות של קריאת שמע - בשחר שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה.

וכלה בחפה, שהיא בצורת כנפי מצוה, בציציות מזהבות, ותכלת ולבן, כסא דין וכסא רחמים, כליל זה בזה. וכמה קשרים וחליות סביבה, בכמה מרגליות ואבנים יקרות מלאות סגולות, סובבים אצלו כדמות פעמונים ורמונים של לבושי המלך והמלכה, שהם ארבעה בגדי לבן וארבעה בגדי זהב, מצד של שני שמות - יה"ה אדנ"י. כשמו כן כסאו, כן חפתו, כן לבושו. רשום שמו בכל כאשר רוצה לעלות בהיכל להיות שם חתן בכלתו בח"י ברכות התפלה, שהיא (בהיכל להתיחד שם בתפלה בח"י ברכות של הצדיק שהוא) כמראה הקשת".

כתרים של קבלת התורה

כתוב (שמות פ"ג) "וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא שָׁתוּ אִישׁ עֲדָיו עֲלָיו, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם קִשָּׁה עַרְף רִגְעֵי אֶחָד אֲעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיִתִּיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדָיִךָ מֵעֲלֶיךָ וְאַדְעָה מָה אֲעֲשֶׂה לָּךְ, וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָיִם מִהָר חוֹרֵב".

וכתב האברבנאל "והעדי אין דעתי לפרשו וכו' ולא לפרשו על התפילין כדרך חז"ל" ומבואר שידע מחז"ל שפירש הענין של "עדי" הוא תפילין ועל דרך זה פירשו כמה מפרשים.

בספר מנחה בלולה (שם) כתב בזה"ל "כי העדי הזה הם התפילין, זה שאמרו חז"ל (פתיחת דאיכ"ר כ"ד) כלי זיין שנתן להם הקדוש ברוך הוא, שכן התפילין הם כלי זיין, כמו שדרשו חז"ל ברכות על ויראו ממך, אלו תפילין שבראש. וקצתם מן העם דנו עצמם כאבלים דפטורים מן התפילין, וקצתם כמנודים לשמים, שחיבים בתפילין".

וכן כתב בספר עקידת יצחק (שער נ"ג) וז"ל "ומהראוי שנתעורר עליו תחלה שזה העדי אינו תכשיט הדיוט של כסף או זהב. אלא ודאי קודש הוא, כדאיתא במדרש (ש"ר פ' מ"ה) מהו הורד עדיך מעליך, רשב"י אומר כלי זיין שנתן להם הב"ה ושם המפורש חקוק עליו. ואני אומר שכוונה במאמר הזה על לבישת תפילין שיהיו עליהם לכבוד ולתפארת כמו שאמר (יחזקאל כ"ד י') "פארך חבוש עליך" כי עדי ופאר הם שמות נרדפים. ומקודם מתן תורה נצטוו עליהם, שנאמר בפרשת קדש לי וגו' (שמות י"ג ט') והיו לך לאות על ידך וגו'. והעדי הזה הוא ודאי כלי זיין בידם, דכתיב (דברים כ"ח י') וראו כל עמי הארץ וגו' ותנא דבי ר' ישמעאל אלו תפילין שבראש (ברכות ו' ע"א), ולזה נאמר (שמות ל"ג ו') ויתנצלו בני ישראל את עדים שקבלוהו בחורב, שהוא כנגד נעשה ונשמע, תפלה של יד ותפלה של ראש. ולפי דעתי שאלו הם הכתרים שאמרו חז"ל שנטלו בסיני, ושנטלו מידם במעשה העגל (שבת פ"ח ע"א). כי הדברים קרובים".

ומצינו ענין זה בזה"ק (ח"א רנא). "ות"ח ישראל כד עבדו עגלא ואפרישו ברכאן מהאי הר חרב דאפרישו מניה וא"ו וקציצו בנטיעות באינן נטיעין, מה כתיב "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" ההוא עדי עלאה תפילין דרישא ודרעי דשוויין ביד כהה אעדיאו מנהון".

ורש"ר הירש (שמות שם, הובא בקונטרס כי הם חיינו) האריך בזה בביאור הפסוקים וז"ל "ולא שתו איש עדיו עליו "עדי": תכשיט. לא הוגד לנו מה היה טיבו של תכשיט זה. אך ברור מהקשר הדברים שהיה זה תכשיט, פשוטו כמשמעו, דבר שאפשר להלבישו ולהסירו. ואם "מהר חורב" בפסוק ו פירושו שקיבלו עדי זה בחורב, ודאי שלא היה זה תכשיט פשוט אלא עדי מסוג מיוחד. אולי אפשר לומר כך: ישנו רק חפץ אחד שתואר לנו כעדי הלאומי של עם ישראל. הוא נקרא "טוטפת", היינו "תכשיט למצח" (לעיל יג, טז), וכן נקרא גם באופן פשוט "פאר" (עיין יחזקאל כד, יז), ומסירים אותו כסימן לאבלות. האם לא נוכל לחשוב, אם כן, שה"עדי" המוזכר בפסוקנו הוא העדי הזה, התכשיט הלאומי היחיד של העם היהודי? התפילין שקיבלו מיד בצאתם ממצרים?".

ורבי צדוק הכהן מלובלין כתב (פרי צדיק לחמשה עשר באב א"א) "והיינו דמה שנאמר בעטרה שעטרה לו אמו, היינו דישראל יש להם ב' כתרים תפילין של יד ושל ראש דתפילין של יד הוא כנגד כתר נעשה שהמעשה שייך לידים והם משועבדין למצות ה'. ותפילין של ראש כנגד כתר נשמע שהוא כנגד המוח ומחשבה מוחא. וכנגדן אמרו (ברכות ו'). השם יתברך מניח תפילין דמשתבח בשבחייהו דישראל. ומכתר נשמע כביכול השם יתברך מניח תפילין של ראש ומכתר נעשה התפילין של יד. וזה הפירוש בעטרה שעטרה לו אמו כנסת ישראל בנעשה ונשמע".

ועוד כתב (פרי צדיק פרשת קדושים א"ח) "והב' כתרים הם תפילין של יד והתפילין של ראש, תפילין של ראש שעל המוח חכמה מוחא כתר נשמע, ותפילין של יד לקשר מעשה האדם שמכונים על שם הידים כלי המעשה שיהיה הכל לעבודתו יתברך שמו זהו כתר נעשה".

והראגאטשאו זצ"ל כתב בזה בכמה מקומות באופן מחודש שהיתה תפילין הללו שנכתבו על ידי משה רבינו הנקרא ספרא רבה. בספר צפנת פענח (דברים ל"ג) החדש העתיקו דבריו בזה, וז"ל "ספרי שם: א"ל הקב"ה משה עתיד אני ליתן להם לישראל אותו זיין שניטל מהם בחורב וכו' בשבועה נשבעתי שעתיד אני להחזירו להם וכו'" זה הוה תפילין שכתב משה רבינו של ראש ושל יד ועיין מנחות דף ל"ה וראו, וכ"מ, וזה עדים, וזה כתר, ומשום דהוה מנודים נזופין ועיין מ"ק דף ט"ו ע"א...".

עוד כתב "וה' יתברך יוכנו וכו' ובקבלת התורה בלוחות הראשונות אשר היו כל חלקי התורה כלולים בהלוחות... ועתיד הקב"ה להחזיר לנו זה הכתרים דשבת דף פ"ח גדר תפילין ש"י וש"ר אשר משה רביה כתבן כי הוא נקרא סופר כמבואר סוטה דף י"ג ע"ב ומחוקק ואח"כ כשעשו העגל נעשו מנודים ומנודה יש ספק במו"ק דף ט"ו שאמור להניח תפילין ועתיד הקב"ה להחזיר לנו זה חרב דספרי פר' ברכה חרב גאותיך שנשבע הקב"ה להחזיר לנו".

וכן כתב עוד (מכתבי תורה סי קי"ח) "שהתחיל קבלת לוחות הראשונות דאז ניתן לישראל שני כתרים תפילין שכתב משה רבינו ספרא רבא של יד ושל ראש גדר תורה ופלפול התורה מפי הקב"ה הכל בלוחות הראשונות כמבואר בירושלמי... וזה יד החזקה דמשה רבינו תענית בירושלמי פ"ד יד דגברת כו', וזה ימין דברכות (סב). מראה בה טעמי תורה ואכמ"ל, והקב"ה יחזיר לנו כמבואר שבת דפ"ח וספרי ברכה "כחתן יכהן פאר" זה תפילין של משה רבינו ומנודה אסור בתפילין מנודה לשמים מ"ק ט"ו וא"ש הכל".

ידוע דברי רבותינו במשנה (תענית פ"ד) "וְכֵן הוּא אֹמֵר, (שיר השירים ג) צְאֵינָה וְרֵאֵינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחָת לְבוֹ. בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׂמִיחָת לְבוֹ, זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיִבְנֶה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. אָמֵן" הספרים הקדושים מבארים ענין פסוק זה על תפילין דמרי עלמא שעיתרו בו כלל ישראל את הקב"ה ביום חתנתו, ולפי מה שנתבאר א"ש מאוד הקשר לחתונה ופשוט כי התפילין הוא קשר של אהבה תכשיט של קידושין וזהו מה שעיתרו בני ישראל את הקב"ה כביכול וזהו מה שעיתר הקב"ה את ישראל ג"כ כמו שהארכנו בסימן זה.

וכמו שנתבאר לעיל בדברי הזמר הידוע של אודה לא-ל לבב חוקר אנו משבחים את הקב"ה בזה"ל "יִמְצְאָה מְקַשְׁטָה. בְּטִלִית וְטוֹטְפַת כְּמוֹ כְּלָה מְקַשְׁטָה. תְּמִיד בְּבוֹקֵר בְּבוֹקֵר"

ושלמה המלך אומר "צְאֵינָה וְרֵאֵינָה בְּנוֹת צִיּוֹן" ופירוש רש"י "בנות ציון - בנינים שמצויינין לו במילה ובתפילין ובציצית" שדוקא בנינים ע"י שהם קבלו הכתר מהקב"ה ולובשים אותם הם יכולים להסתכל "בְּמִלְךָ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ".

קריאת שמע: חטיבה אחת בעולם

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו אמר ליה "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישאל אין דכתיב "את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמריך היום" אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי אמר ליה "כי מי גוי גדול" ו"מי גוי גדול" "אשריך ישראל" "או הנסה אלקים" "ולתתך עליון" אי הכי נפיש ליה טובי בתי אלא "כי מי גוי גדול" "ומי גוי גדול" דדמיין להדדי בחד ביתא "אשריך ישראל ומי כעמך ישראל" בחד ביתא "או הנסה אלקים" בחד ביתא "ולתתך עליון" בחד ביתא וכולהו כתיבי באדרעיה".

אנו רואין מדברי רבותינו כאן ששורש ועיקרו של ענין התפילין מונח בהחטיבה שאנו עושין להקב"ה ומה שהוא עושה עמנו, ושורש ענין זה מונח בקר"ש שאנו עושין בה הקב"ה חטיבה שלנו מתוך אהבה עצומה, ופרשה זו היא עיקרו של קר"ש ועיקרו של תפילין.

וכבר הזכרנו דברי החת"ס הנפלאים הלכה למעשה "אבל האמת יורה דרכו, דתפילין אינם מטעם יציאת מצרים לחוד כי הוא מחק אהבת אוהבים לישא כל אחד חותם אהבת חברו על עצמו, וכדכתיב [שה"ש ח' - ו'] שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך כי עזה כמות אהבה, וכן כתב החסיד בעל חובת הלבבות [בפתיחה לשער היחוד], ולכן אחז"ל [ברכות ו' ע"א] הקב"ה מניח תפילין, ותפילין דמרי עלמא מאי כתיב בהו אהבת ה' את ישראל והני דידן מאי כתיב בהו אהבתנו את ה' וקבלת עול מלכותו ויחודו וכדכתיב בפרשת שמע ובפרשת והיה ושם לא נזכר יציאת מצרים כלל, אך הואיל וגם זה מעורר האהבה לזכור חסדו אשר עשה עמנו בצאתנו ממצרים, על כן לסניף בעלמא אמר בשעה שנכתוב אהבת ה' לנו על חותם לבנו נזכיר גם את זה ואיננו אלא סניף, והפטור מעיקור החותם לא נתחייב בסעיף מסעיפי המצוה שהוא יציאת מצרים אעפ"י שהי' באותו הנס..." ומבואר שעיקרו של תפילין הוא הפרשה של קר"ש, וגם בגמ' הנ"ל בתפילין דמרי עלמא משמע שעיקר הפסוק של אהבה הוא "שמע ישראל..."

וכתב בסדר היום (סדר קריאה שמע) "אהבה שצריכין אנו לאהבו היא ליחד את שמו פעמים בכל יום בבקר ובערב בשכבנו ובקומנו וכן נתקן בערב קריאת שמע אחר אהבת עולם כי היחוד מצד האהבה כי מי שיש לו חשק בדבר אחד אין ראוי לו להשליכו אחר גוו אלא לזכור תמיד אותו דבר ולהיותו בין עיניו וכן ענין זה בתפילין שהם יחוד אחד נאמר בהם דברים ו ח לטוטפות בין עיניך שלא יסיח דעתו מהם ולכן אין לקרוא קריאת שמע בלא תפילין ואם קורא מעיד עדות שקר שנראה שכיון שאין לו תפילין אין יחודו יחוד שהרי מסיח דעתו ממנו ומקדושתו אחר שאין לו תפילין בין עיניו להדבק בקדושתו שהוא יחוד בפועל זולת בקריאת שמע של ערבית שאינו זמן תפילין שאין צריך לקרות עמהם

כאשר אנו עומדים להתפלל לפני הקב"ה אנו מתחילים אם הטובות הפרוטיות שהקב"ה עשה עמנו מיד בקימו בבוקר "ברכות השחר", ומזה הולכים אל נפלאות הבורא בבריאתו בפסוקי דזמרא, וממשיכים לעלות אל הנסים הגדולים השוברים הטבע כקריעת ים, ומזה אנו עולם לבריאת השמים והשמש, ומזה אנו עולם אל עולם המלאכים.

ואז אנו עולים עוד יותר מכ"ז עד העלייה האחרונה ואנו משבחים לבורא עולם שאחר כל הבריאה ששבחנו עליו הארץ ושמים ושמי השמים שקנה ועשה במעשה ידיו, יותר מכל זה בחר בנו הקב"ה לעם וקרב אותנו אצלו.

אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתֶנּוּ ה' אֶלְקֵינוּ חֲמֵלָה גְדוֹלָה וַיִּתְּרָה חֲמֵלָתָ עָלֵינוּ, אָבִינוּ מְלַכְנוּ. בְּעִבּוּר שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל וּבְעִבּוּר אָבוֹתֵינוּ שֶׁבִטְחוּ בְךָ. וַתִּלְמְדֵם חֲקֵי חַיִּים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלִבְבֵּךְ שְׁלָם. כֵּן תִּחַנְּנוּ וַתִּלְמְדֵנוּ... (באמצע מתפפלחים על הקרבה שיבא מתוך הגאולה ולכן אנו ממשיכים) וְקִרְבָּתֶנוּ מְלַכְנוּ לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל סֵלָה. בְּאֵמַת בְּאֶהְבָּה, לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיִתְדְךָ בְּאֶהְבָּה וּלְאֶהְבָּה אֶת שְׁמֶךָ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאֶהְבָּה" זהו פסגת העלייה השייך לבן אדם, שהקב"ה מקרב אותו יותר מכל הבריאה כולה ממעלה מעולם התחתון וכל נפלאותיו מעלה מניסי קריעת ים סוף מעלה מהשמים וכל צבאם שעדיין נמצאין מששת ימי בראשית, ומעלה ממלאכים הקב"ה קירב אותנו יותר קרוב מכל זה, וזהו "אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתֶנּוּ ה' אֶלְקֵינוּ".

לעומת זה שבחר בנו הקב"ה מכל עם ומכל הבריאה כולו, שעשה לנו חטיבה אחת בעולמו, כן אנו נענים לעומתו ועושין אותו חטיבה אחת בעולמנו ע"י "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "כמים פנים אל פנים כן לב איש אל רעהו" ( ).

כבר העתקנו דברי רבותינו בזוה"ק (ח"ג רל: פר' פנחס) "חֲתָן לִימִינָא, כְּלָה לְשִׁמְאֵלָא. כִּד אֲתִיין לָהּ לְחוּפָה, בְּכֻמָּה מִינֵי נְגוּנָא, צְרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְאֲתַעְרָא לֹון לְתַתָּא, בְּשִׁירוֹת וּתְשַׁבְּחוֹת, בְּכָל מִינֵי נְגוּנָא בְּצִלּוֹתָא, הָא קָא אֲתִיין לְחוּפָה. וְצְרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְמִיָּהב קְדוּשִׁין לְכָלָה. מִחֲתָנָא, בְּקִשְׁרָא דְתַפְלָה דִּיד, לְמַהוּי קְשִׁירָא לִיה, וּלְעֵטְרָא לֹון בְּתַפְלִין דְרִישָׁא, דְאִיהוּ פָּאָר, הֵדָא הוּא דְכְּתִיב (יחזקאל כד) "פֶּאֶרְךָ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ". וַתִּלַּת כְּרִיכִין דְרְצוּעָה, לְקַבֵּל ג' קְדוּשׁוֹת, דְאִינוּן קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ, (רצועה) קְדוּשָׁה לְךָ יִשְׁלֹו. וְצְרִיךְ לְבָרְכָא לֹון בְּשִׁבְעַ בְּרַכָּאן,¹⁵ דְאִינוּן שְׁבַע בְּרַכּוֹת דְקָרִיאַת שְׁמַע, בְּשַׁחַר שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ. וּבְעֵרַב שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וּשְׁתֵּים לְאַחֲרֶיהָ.

וְכֻלָּה בְּחוּפָה, דְאִיהִי בְּדִיּוּקָא דְכִנְפֵי מְצוּה, בְּצִיּוּת מוֹזְהָבוֹת, וּתְכַלֵּת וּלְבָן, כְּסָא דִין וְכְסָא רַחֲמִים, כְּלִיל דָּא בְּדָא. וְכֻמָּה קְשִׁרִים וְחֲלִין, סַחְרִינָה. בְּכֻמָּה מְרַגְלָאן וְאַבְגִּין וְקִירִין, מְלִין סְגוּלוֹת, סַחְרִין לְגַבִּיָּה, בְּדִיּוּקָא דְזִגִין וְרַמוּנִין, דְלְבוּשֵׁי מְלָכָא וּמְטְרוּנִיתָא, דְאִינוּן ד' בְּגָדֵי לְבָן, וְד' בְּגָדֵי זָהָב, מְסֻטְרָא דְתַרִין שְׁמָהן, יְדִן ד' אֲדָנִי, כְּשִׁמוֹ כֵּן כְּסָאוֹ, כֵּן חוּפְתּוֹ, כֵּן לְבוּשׁוֹ. רְשִׁים שְׁמִיָּה בְּכֻלָּא, כִּד בְּעֵי לְאֶעֱלָא בְּהִכְלִיָּה, לְמַהוּי תַּמּוֹן חֲתוֹן בְּכַלְתִּיָּה, בְּחֵי בְּרַכָּאן דְצִלּוֹתָא, דְאִיהִי (נ"א בהיכלא ליחדא תמן בצלותא בח"י ברכאן דצדיק דאיהו) כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת".

למדנו מדברי הזוה"ק שברכת קר"ש הוא כמו ברכת שבע ברכות תחת החופה שהוא הטלית, ובירושלמי (ברכות פ"א הל' ה) איתא "בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה... רבי יוסי בר אבין בשם רבי יהושע בן לוי ע"ש (תהילים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך..." בירושלמי זה קובע שכל הברכות של קר"ש של יום ושל ערב הם ענין אחד המשלים לשלימות של "שבע ביום הללתיך" אבל הזוה"ק מרחיב הענין ומעמיק בה וקאמר ששבע הילולים הללו הם ביטוי מיוחד של קירבה ביטוי מיוחד של קידושין אשר אנו מתייחדים בה עם הקב"ה, אחר שהפרשנו עצמו אל הקב"ה בטלית וכאלו נכנסנו לחופתו ועטרנו עצמו באדונותו וקידוש אותנו בתפילין המורה על אהבה בינינו, אז צריכין אנו לשבע ברכות וזהו ברכות קר"ש, וכ"ז הוא חלק באהבה רבה ועזה הנוולד כאן בקר"ש עצמו שהוא התיחדות חתן וכלה תחת החופה בעשיית הקידושין.

ואמרו רבותינו (מד"ר שה"ש פר' ח פס' ה) "ד"א "שימני כחותם" ר' ברכיה אמר זה קריאת שמע שנא' (דברים ו') והיו הדברים האלה וגו' על לבבך, "כחותם על זרועך" אלו התפילין המד"א (שם) "וקשרתם לאות על ידך".

¹⁵ וכתב שם בפירושו מתוק מדבש (ד"ה ושתים) בשם הרמ"ק והגר"א "שכנגד שבע ברכות אלו אנו כורכים על הזרוע שבע כריכות ברצועה של יד" (ספר ממדבר מתנה).

שמונה עשרה: חדר היחוד

ופשוט וברור אחר כ"ז שאחר שהוא פירש עצמו מכל עניני העולם וריכוז עצמו לגמרי להקב"ה וביטל והפקר עצמו אליו ע"י הטלית שהוא כאשה תחת החופה ואז הוא נתקדש אל הקב"ה ככלה אל החתן תחת החופה וברכו אז שבע ברכות שהוא ברכות קר"ש, שהדבר הבא אחר זה הוא יחוד החתן וכלה בינו לבינה באהבה עזה עד מאוד וזהו על ידי השמונה עשרה שהוא בלחש וריכוז עצום אל הקב"ה פנים אל פנים התדבקות רוחא ברוחא דקב"ה כביכול.

ועד"ז איתא בזה"ק הנ"ל וז"ל "פד בעי לאעלא בהיקלית, למחוי תמן חתן בקלתיה, בח"י ברכאן דצלותא, דאיהי (נ"א בהיכלא ליחדא תמן בצלותא בח"י ברכאן דצדיק דאיהו) כמראה הקש"ת".

וידועים דברי ספר תולדות יעקב יוסף (פרשת שלח אות ב) בשם הבעש"ט בהאי ענינה וז"ל "ונראה לי דשמעתי ממורי בענין קשוטי הכלה שמקשטין אותה בכמה מיני לבושין, כדי שיבואו לקירוב הזווג ע"י שמצאה חן בעיניו ע"י הקשוטין, ובעת הזווג אשתליל מלבושיהו בקירוב בשר וכו', ומבשרי אחזה אלוה כביכול, שהתפלה היא השכינה כלה עליונה, והשושבין הוא הצדיק שעל ידו נעשה היחוד וזווג עליון, בתפלת מעומקא דליבא מייחד התפלה שהוא הכלה לאלקי ישראל, והוא זווג עליון. וע"כ קודם הזווג צריך לקשטה בכמה קשוטין מלבושין וכנ"ל. וצריך שתדע משם לבושין הגורם לקשוט... ולדברינו הנ"ל מבואר כי הרשע הנקרא לבוש ומיצר לצדיק כדי שיקרא ממצר, א"כ הוא קשוטי לבושי השכינה, שגורם להתפלל ממצר, ונעשה יחוד התפלה שהיא הכלה עם דודה. וכאשר נעשה היחוד אז כביכול אשתליל מלבושי, ויתפרדו כל פעלי און, עד כאן תוכן דבריו, הגם שאין זה לשונו ודפח"ח".

וימינו תחבקני

ומצינו עוד בחז"ל על הפסוק (שה"ש פ"ב) "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" שענין תפילין חוץ ממה שהוא תכשיט של אהבה במה שהוא מונח על זרוע השמאלית הוא גם נמשל לחיבוק מהקב"ה.

אמרו רבותינו (מד"ר שה"ש פרשה ב פסקה יט) "דבר אחר שמאלו תחת לראשי זו ציצית וימינו תחבקני אלו תפילין".

ובזוה"ק (ח"ג נד): איתא "כי עזה כמות אהבה, מאי כי עזה כמות, אלא לא אשתכח קשיותא בעלמא, כמה דפרישו דנפשא מגופא כד בעיין לאתפרשא, (ועל דא) כך אהבת כנסת ישראל לקודשא בריך הוא, דלא אתפרשן לעלמין, ובגין כך תפלה של יד אתקשרא בזרוע לקיימא דכתיב (שם ב ו) "שמאלו תחת לראשי"...

תו פתח ואמר, (שם ח ז) מים רבים לא יוכלו לכבות וגו', מים רבים דא דרועא ימינא, דבעי לקשרא ביה קשרא דתפלה על דרועא שמאלא לקיימא "וימינו תחבקני".

דבר אחר, מים רבים... מאן דאנח תפילין, כד מנח תפלה של יד, בעי לאושטא דרועא שמאלא, לקבלה לה לכנסת ישראל, ולקשרא קשרא עם ימינא, בגין לחבקא לה, לקיימא דכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, לאתחזאה בר נש כגוונא דלעילא, ולא תעטר א בכלא, וכדין בר נש שלים בכלא בקדושה עלאה, וקודשא בריך הוא קארי עליה, (ישעיה מט ג) "ישראל אשר בך אתפאר".

וכמובן שעומק המשמעות של תפילין מקבל משמעות חדשה כאשר נכנסים בחדר היחוד שאז נעשה החיבוקין והנישוקים הדביקות של התדבקות רוחא ברוח א-ל חי כביכול שמזה נהנה מאור פני חיים מלך מלכי המלכים הקב"ה.